

Skule jarl, Snorre og den historiske bakgrunnen åt *Fagrskinna*

Klaus Johan Myrvoll

Samandrag

I studiet av norrøn sogelitteratur hev det fest seg ei meining um at berre islendingar kann ha skrive kongesogor med eit fullt framvakse prosimetrum, d.e. med mange og til dels lange skaldesitat ispedde prosaen. Ein hev meint at nordmenn ikkje åtte den kunnskapen som trongst for å kunna gjera seg nytte av denne innfløkte og ikkje so lett tilgjengelege sjangeren. Når det gjeld *Morkinskinna* og *Heimskringla*, tvo av dei kongesogone som hev mest skaldedekvæde, er denne teorien uproblematisk: Desse verki må i alle høve, av andre grunnar (topografiske kunnskapar, nasjonalt perspektiv), reknast for islenske. Konfrontert med *Fagrskinna*, derimot, melder problemi med teorien seg snøgt. Ikkje berre er bae handskriftene (kalla *Fagrskinna* A og B) skrivne på gamalnorsk og var i Noreg fram til dei hamna i København på 1600-talet; teksti er òg heilt klårt skrivi frå norsk synsstad og med eit norskt perspektiv på hendingane. Ein hev vilja forklåra dette med at verket vart skrive av ein islending som arbeidde i Noreg og hadde norsk oppdragsgjevar (soleis t.d. Storm 1876, Indrebø 1917). Det kann likevel ikkje tyda ut den store lokalkunnskapen forfattaren legg for dagen, serskilt um det nordanfjellske Noreg – ein kunnskap som gjeng langt utanpå «noregsvenen» Snorre Sturlasson –, og det kann heller ikkje tyda ut den sterkt patriotiske *norske* tendensen me finn i verket.

Denne artikkelen gjeng i rette med den vanlege syni på *Fagrskinna* som islensk og viser at ho ikkje stend seg mot nærare etterprøving. Mange av dei argumenti Alfred Jakobsen (1970a) førde i marki for norsk, og meir presist trøndsk, proveniens, vert lyfte fram att og styrkte ytterlegare. Etter dette vert det freista å rekonstruera ein situasjonell logikk der det gjev fullgod meining at ein nordmann kunde ha eigna til seg dei skaldediktakunnskapane

som trongst for å føra *Fagskrinna* i pennen. I denne rekonstruksjonen spelar både Skule jarl og Snorre Sturlasson sentrale rollor, som litterære «fadrar» for *Fagskrinna*-forfattaren i Nidaros i åri 1218–20.

Innleiing

Ei paradegrein innanfor norrønfilologien var lenge nasjonal attribuering. Mykje blekk hev til dømes vore spilt på spursmålet um heimstaden åt eddadiktingi: Var ho ein samgermansk arv, serskilt nordisk, berre norsk-islandsk eller primært islandsk? I både dette og mange andre tilfelle hev islendingane helst gjenge sigrande ut av striden: Tendensen hev lenge vore å plassera den norrøne diktingi stendigt lenger fram i tid og avgrensa henne meir og meir til Island. Det kann det i og for seg vera grunnar til i dei einskilde tilfelli, men det bør ikkje vera ein konklusjon ein triv til utan å røkja etter sjølve saki. Her kann ein draga inn ålmenne resonnement, som at Island gjennom heile millomalderen var eit mykje meir fåment og fatigare land enn Noreg, og at det var i Noreg ein lenge fann dei sterkaste miljøi som kunde bera fram og halda uppe ein litterær kultur: kongemakti, dei sentrale kyrkjeinstitusjonane med erkebispesætet i Nidaros på toppen og eit stort og rikt aristokrati (sjå Myrvoll under utgjeving a for den sterke litterære interessa i den sistnemnde gruppa). Ein skulde difor tru at vilkori for litterær aktivitet var betre i Noreg enn på Island, serleg på 1200-talet. Ein hev då peika på at islendingane var eit slag litterære «agentar» på den norske marknaden: Islendingane dikta og skreiv, medan nordmennene lydde til og las det islendingane skapte (jf. Stefán Karlsson 1979). Dette bilætet er lett karikert, og det er ingen tvil um at islandske skaldar, forfattarar og skrivarar var viktuge formidlarar av litteratur for eit norskt publikum. Samstundes er det klårt at eit slikt forenkla skjema formar dei idéane mange litteratar hev um den norrøne litteraturen ned til studiet av dei einskilde verki, og det trugar med å banalisera det som i røyndi er komplekse samanhengar.

Ei vanleg, nyare innvending er at det ikkje er so interessant å diskutera um det og det verket er norskt eller islandskt – er dei ikkje alle ein del av den sams norsk-islandske litteraturen? Til det vil eg segja at *alle* spursmål som hev med tilkoma av eit litterært verk å gjera, anten det gjeld tidfesting (datering), heimfesting eller attribuering til ein forfattar, er interessante og heilt sentrale, av di dei gjev oss eit fullstendigare bilæte av

umstendi kring og vilkori for den litterære produksjonen. Mottaking og trading (resepsjon) er òg interessante, men utan eit fokus på sjølvje tilkoma av litteraturen – skapingsaugneblinken, um ein vil – misser me ein heilt sentral del av litteraturhistoria. Um ein vil kartleggja koss den norrøne litteraturen voks fram og endra seg, treng ein å vita so mykje som råd er um tid, stad, miljø og forfattar for dei einskilde verki. Dette vil òg hjelpa oss med å skyna og tolka verki på ein vitug måte. I den spesifikke samanhengen som vert teken upp i denne artikkelen, er det dessutan heilt avgjerande at um det er so at *Fagrskinna* er norsk, vil det endra mange av dei fyrestellingane me hev um framvoksteren av sogelitteraturen, og serskilt vil det endra syni vår på framvoksteren av eit norrønt prosimetrum, d.e. sogor med mange og til dels lange skaldesitat ispedde prosaen. Difor stend mykje på dette spursmålet.

Kongesogeverket *Fagrskinna* hev vorte heitande so etter den eine av dei tvo handskriftene til verket som var serskilt vakkert innbundi. Båe handskriftene var skrivne på gamalnorsk og fanst i Noreg fram til dei hamna i København på 1600-talet, men fyrestellingar um rollebytingi millom nordmenn og islendingar i bokproduksjonen hev ført til breid konsensus um at *Fagrskinna* visst vart skrivi i Noreg og etter kvart tilmåta i ei norsk målform, men at det må ha vore ein islending som førde verket i pennen (sjå meir um tidlegare meiningar nedanfor). Det viktugaste argumentet for denne syni hev vore at ein nordmann ikkje kunde ha nyttiggjort seg dei mange skaldestrofne som finst i *Fagrskinna* på so fullnøgjande vis som forfattaren gjer. Ein neittar ikkje for at det hev funnest norsk kongesogeskiving – det er breid konsensus um at både *Ágrip* og dei synoptiske skriftene på latin som *Ágrip* byggjer på (Ulset 1983), *Historia Norvegiae* og Theodoricus' *Historia de antiquitate regum Norwegiensium*, er skrivne i Noreg og av nordmenn (jf. Andersson 1985, 201), men med yvergangen til eit fullt utbygt prosimetrum frå *Morkinskinna* og *Fagrskinna* av kann ein ikkje lenger tiltru ein nordmann forfattargjerdingi.

Eg skal freista å syna at denne syni ikkje stend seg mot nærare etterprøving, og samstundes freista å rekonstruera ein situasjonell logikk der det gjev fullgod meining at ein nordmann kunde hysa slike kunnskapar nett på denne tidi. I denne rekonstruksjonen kjem både Skule jarl og Snorre Sturlasson til å spela sentrale rollor. Men fyrst vert det naudsynt å segja noko meir um sjølvje verket og dei problemi det ber med seg.

Fagrskinna – verket og problemet

Det verket som i dag er kjent under namnet *Fagrskinna* (*Fsk*), er ein kongesogekompilasjon som byrjar med Halvdan Svarte og endar med slaget på Re i 1177. I dette stykket likjest det på Snorres *Heimskringla* (*Hkr*) og truleg òg fyregjengaren *Ágrip*, endå me ikkje kann vera heilt visse der på grunn av lakunen på slutten. Verket er yverlevert i tvo litt ulike handskrifter, kalla *Fsk A* og *B*, og det er den fyrste av desse, *Fsk A*, som fyrst vart kalla *Fagrskinna*, av Tormod Torfæus (1636–1719), på grunn av den vakre innbindingi. Sidan hev namnet *Fagrskinna* vorte yverført på sjølve verket, men i handskriftene er det kalla «Ættartal Noregs konunga» (A) og «Noregs kononga tal» (B). Det er med andre ord namngjevingsmotive som er grunnen til at det er den *eldste* handskrifti som hev fenge bokstaven B. *Fsk B* er på lag hundrad år eldre enn *Fsk A*; etter vanleg meining skriv *Fsk B* seg frå ca. 1250, medan *Fsk A* skal vera «ikke [...] ældre end fra omkr. 1325–50» (*Fsk FJ*, VIII). Båe handskriftene hamna etter kvart i København og gjekk tapte der i bybranden i 1728, men fyre det hadde båe vorte avskrivne fleire gonger, til dels i sers noggranne avskrifter, soleis at me meiner å ha etter måten god kjennskap til kva som stod i dei originale handskriftene. Frå *Fsk B* finst dessutan eit brotstykkje av eit einskilt blad som hadde vorte teke ut or handskrifti fyre ho kom til København, og som vart funne ikring ein lensrekneskap frå Hardanger for 1627 (NRA 51). Bladet gjer dateringi til ca. 1250 rimeleg viss (*Fsk FJ*, IV).

Det er vanleg meining at *Fsk B* hev den beste eller mest upphavlege teksti; det er heller ikkje uventande med tanke på alderen på dei tvo handskriftene. Derimot er A-handskrifti meir komplett yverlevert (hev færre lakunar), og det var den umsyni som gjorde at P. A. Munch og C. R. Unger valde å leggja *Fsk A* til grunn for den fyrste utgåva av saga (*Fsk* 1847). Medan *Fsk A* berre hev vanta tvo bladpar (*Fsk FJ*, VIII), er det mange store lakunar i *Fsk B*. Eg vil koma attende til lakunane i *Fsk B* i ein annan samanheng (Myrvoll under utgjeving b), etter di storleiken på deim hev fylgjor for kor mykje ekstra tekst B-handskrifti kann ha havt. Ein annan skilnad på *Fsk A* og *B* er umfanget av yngre tillegg (interpolasjonar) i saga. *Fsk A* hev nokre heilt klårt yngre tillegg, som vitnar um ei interessa for lokale, sudaustnorske tradisjonar. Alle desse tillegg høyrer til den eldste delen av *Fsk*, i saga um Halvdan Svarte og Harald Hårfagre, der det kunde vera best von um å få fletta inn slikt segnvore stoff. Det gjeld det som vert fortalt um at mor åt Harald var ei som heitte

Helga, dotter åt *Dagr hinn fróði* og syster åt Guttorm hertug (kap. 2 i *Fsk* 1847), um delingi av Halvdan Svartes kropp (kap. 4 i *Fsk* 1847) og endeleg det lange stykket um Ragna Adilsdotter og Guttorm hertug som fylgjer – litt malplassert – like etter at Harald hev vorte einvaldskonge i Noreg (kap. 15–19 i *Fsk* 1847). Desse bol Kane er prenta som «Tillæg I–III» i den tekstkritiske utgåva åt Finnur Jónsson (*Fsk* FJ, 382–88) og sameleis som «Viðbætur I–III» i utgåva åt Bjarni Einarsson for Íslenzk fornrit (*ÍF* XXIX, 365–70).

Det hev vore semja um at alt dette er yngre innskot som ikkje høyrer til den opphavlege saga, og Gustav Storm (1876: 81–82) hev gjeve dei avgjerande grunnane for dette: Stykket um Ragna og Guttorm hertug skyt seg inn millom kap. 14 og 20 (i *Fsk* 1847), som er «ordret og i Sammenheng afskrevne efter dens Kilde Ágrip» (Storm 1876, 82; hans utmerkjing); stykket um Halvdan Svartes daude og gravleggjing i *Fsk* A kjem i staden for den stuttare utgreidingi um det same i *Fsk* B, som òg er ordrett etter *Ágrip* (*loc.cit.*); og endeleg heng alle desse tillegg saman gjennom den tilknytningi dei eldste kongane her vert gjevne til serskilt Hadeland og Ringerike gjennom giftarmålet åt Halvdan med Helga Dagsdotter frå Tinglestad på Hadeland og gjennom gravleggjingi av innvolane hans der og likamen hans på Stein på Ringerike. Dette er tradisjonar som ikkje er kjende frå andre kongesogor, heller ikkje deim som hev nytta *Fagrskinna* som kjelda, *Heimskringla* og *Flateyjarbók*.¹ «Grunden hertil kan kun være, at Cap. 2 og 4 (i A's Redaktion) ikke hører til den oprindelige Samling», skriv Storm (1876: 82).

Det hev òg vore ålmenn semja etter Storm um at dei delane av *Fsk* B som er serskilte for den handskrifti, heller ikkje hev høyrte til den opphavlege kompilasjonen. Det dreiar seg um éin samanhengande bol Kane med ættetal for fyrst Rein-ætti (etterkomarane åt Skule Kongsfostre og Gudrun Nevsteinsdotter) og so arnungeætti frå Sunnmøre, òg kjend som Giske-ætti; det siste ættetalet er innleidt med yverskrifti «Her Hæfr Arn-mœðlinga tal». Kor sterkt syni på desse ættetali som yngre tillegg hev stade, syner den kjensgjerningi at dei er skotne ut og prenta som «tillegg»

1. Storm meinte at Snorre hadde nytta *Fsk* alt i den fyrste delen av *Hkr*, i forteljningi um den unge Harald og faren Halvdans draum (Storm 1873: 113). Sidan hev både Verner Dahlerup (*Ágr* 1880, iii) og Bjarni Aðalbjarnarson (1937: 188 f.) vilja tyda dette ut på onnor vis, d.e. med ei sams skriftleg kjelda, anten det fyrste, tapte bladet av *Ágrip* eller ei onnor tapt tekst. – I *Flateyjarbók* er det *Haralds þáttr hárfagra* som skal ha nytta *Fsk* (Storm 1873: 75).

jamvel i dei utgåvone av *Fsk* som legg B-teksti til grunn som hovudtekst, fyrst i utgåva åt Finnur Jónsson (*Fsk* FJ: 388–92), dinæst i utgåva åt Bjarni Einarsson for Íslenzk fornrit (*ÍF* XXIX: 370–73).² Dette er ein tvilsam praksis og reint uvanlegt i norrøne tekstutgåvor som fylgjer «beste-tekst»-prinsippet.³ På denne måten vert ættetali tekne ut or sin naturlege samanheng i *Fsk* B, og det gjer det flokut for lesaren å få yversyn yver koss teksti eigenleg ser ut på dette punktet. Det hadde vore på sin plass med meir varsemnd frå utgjevarane i dette stykket, ikkje minst med tanke på at *Fsk* B er so mykje eldre enn *Fsk* A, kann henda burtimot hundrad år, og me ikkje kann vita kva som hev hendt i millomtidi i den tekstgreini som *Fsk* A høyrer til. Interessant nok hev Munch og Unger i si utgåva, som legg *Fsk* A til grunn, *teke inn* ættetali frå *Fsk* B og prenta deim på rett stad (*Fsk* 1847: 145–48). Her kann ein segja at ein hev valt «maksimal-tekst»-prinsippet.

Eg skal i det som fylgjer, freista å visa at i alle fall det fyrste ættetalet som er serskilt for *Fsk* B, det for Rein-ætti, må høyra til den upphavlege *Fsk*-kompilasjonen, og at denne interessa for nett Rein-ætti heng saman med at *Fsk* kom til på oppdrag frå den fremste mannen i denne ætti på 1200-talet, Skule jarl Bårdsson (1189–1240). Men fyre eg gjeng inn på argumenti for det, tarv eg segja litt meir um det ein hev meint um den historiske bakgrunnen åt *Fsk*, både um plasseringi millom dei hine kongesogone og spursmålet um nasjonaliteten åt forfattaren. Her vil eg stydja meg i stor grad på tidlegare arbeid av Alfred Jakobsen og Jan Ragnar Hagland, samla i den sers nyttuge antologien *Fagrskinna-studier* (Jakobsen og Hagland (red.) 1980), forskning som i sin tur byggjer på den heilt grunnleggjande avhandlingi åt Gustav Indrebø, *Fagrskinna* (1917).

Dei litterære kjeldone til *Fagrskinna*

Den som gjorde klårt tilhøvet millom *Fsk* og andre norrøne sogor og som freista å peika ut dei skriftlege kjeldone *Fsk*-forfattaren hadde nytta, var Gustav Indrebø i det som var hovudoppgåva hans i historia og som vart prenta med hjelp frå Halvdan Koht i 1917. Indrebø's hovudtese er at

2. Ættetali er dessutan prenta hjå Storm 1876: 89–92.

3. For dette prinsippet, som er det vanlege i norrøne tekstutgåvor, sjå t.d. Haugen 2013: 91.

Fsk vart skrivi innanfor ein litterær tradisjon hovudsakleg på grunnlag av skriftlege kjeldor: «Det fyregaaande har ført oss til det resultatet at *Fgsk*-forfattaren fraa fyrst til sist i hovudsaki byggjer paa tidlegare sogeskriving» (Indrebø 1917: 109). Theodore M. Andersson skriv i ein yversynsartikkel um kongesogor frå 1985 at denne tesen ikkje hev vorte utfordra sidan (Andersson 1985: 217), og det gjeld framleis. Eg kjem heller ikkje til å argumentera mot Indrebø på dette punktet, men legg òg til grunn at *Fsk* fyrst og fremst byggjer på skriftlege kjeldor. Samstundes vil eg leggja til at det òg kann vera tilfellet med det nye skaldediktstilfanget som *Fsk*-forfattaren fører inn, d.e. kvæde han ikkje påviseleg hev frå eldre sogor. Det er ein ny og kontroversiell hypotese som eg vil argumentera utførleg for.

Indrebø meinte å visa at *Fsk*-forfattaren hadde nytta ei heil rad med eldre tekster: nokre samlingsverk – den eldste *Morkinskinna*, *Ágrip* og eit tapt verk av Sæmund Frode – og nokre sersogor, m.a. Eirik Oddssons **Hryggjarstykki*, ei saga um Håkon den gode, den eldste versjonen av *Jómsvíkinga saga*, ei tapt **Hlaðajarla saga*, Odd munks saga um Olav Tryggvason (i ein versjon nære Stockholms-handskrifti, Holm perg 18 4to), ei saga um Olav den heilage av same slag som brotstykki i NRA 52 (kalla «Eldste saga» av Indrebø etter Storm (utg.) 1893) og *Legendariske saga (ÓHLeg)* og kann henda ei **Knúts saga* og ei tapt «eventyrsoge um Harald Haarfagre» (Indrebø 1917: 109–10). Serskilt viktug hev *Ágrip* vore, for sogone um dei eldste kongane og for sjølve upplegget med å skriva um kongane frå Halvdan Svarte til slaget på Re (*op.cit.*: 34–43), og framfor alt *Morkinskinna (Msk)*, for kongane frå Magnus den gode og frametter (*op.cit.*: 11–34). Det hev vore noko diskusjon um det var *Fsk*-forfattaren som lånte frå *Msk* eller umvendt, men både Indrebø (1917: 11–34) og andre som hev granska spursmålet sidan (Bjarni Aðalbjarnarson 1937: 171 f.; Jakobsen 1968), hev kome fram til at det må vera *Fsk* som låner frå *Msk*, og eg ser ingen grunn til å draga den konklusjonen i tvil.⁴ Det gjev ein *terminus post quem* for tilkoma av *Fsk*: Ho må vera yngre enn eldste *Msk*.

4. Finnur Jónsson (1920–24: bd. 2, 628) heldt derimot fast på den opphavlege hypotesen sin um at *Fsk* og *Msk* gjeng attende på sams kjeldor, ein hypotese som fører ei heil mengd uøkonomiske hjelpehypotesar med seg, d.e. sersogor um kongane frå Magnus den gode til Magnus Erlingsson.

Forutan litterære verk dryfter Indrebø tvo slag andre kjeldor: munnleg tradisjon og skaldekvæde. Når det gjeld fyrstnemnde, set han upp ein kritisk regel: «Av innhaldet i Fgsk. bør ein berre føra so mykje direkte tilbake til munnleg tradisjon som ein absolutt er nøydd til; d. v. s. det som ein ikkje med rimeleg grunn kann føra tilbake til skrivne sogor eller skaldekvæde» (Indrebø 1917: 111). Når det gjeld skaldekvædi, reknar Indrebø med at «[e]in stor part av dei» hev vandra direkte frå fyreleggi inn i *Fsk*, «[m]en ein ikkje liten part har forfattaren ført inn sjølvstendigt». «Han har drive eit vidtfemnande studium av skaldepoesi», legg Indrebø til (*loc.cit.*). Det viser seg ved at han tek med nye strofor av kvæde som finst i fyreleggi, og at han dreg inn nye kvæde av skaldar som fyreleggi berre nemner. Han kann òg gjera rettingar i høve til fyreleggi sine etter opplysningar i kvædi (eit talande døme på dette gjev Indrebø på s. 115), og stundom hentar han tilleggsopplysningar og nye episodar frå deim. Det tyder likevel ikkje at han er ein fullrøynd utleggjar av skaldekvæde. Indrebø merkjer seg m.a. kor lite han hev utnytta *Haraldskvæði* til å fortelja um slaget i Hafrsfjord, endå han hermer dei fem strofone um slaget (*op.cit.*, 130).

Indrebø gjev ikkje nokor detaljert yversyn yver kva nytt av skaldekvæde *Fsk*-forfattaren fører inn, men det gjer Bjarne Fidjestøl, i doktoravhandlingi *Det norrøne fyrstediktet* (1982). Fidjestøl granskar serskilt koss dei einskilde fyrstekvædi hev vorte «innsamla», som er ordet han nyttar, til dei ymse sogone. Ei slik «innsamling» kann vera or både skriftlege og munnlege kjeldor, presiserer Fidjestøl. Likevel kann Fidjestøls terminologi lett føra tankane til folkloristisk innsamlingsarbeid i moderne tid, og eg vil i staden nytta ordlaget «føra inn» og segja at strofone vert «innførde» i sogetradisjonen i den og den saga. Sume kvæde er innførde berre éin gong og sidan yverleverte skriftleg frå saga til saga, medan andre kvæde hev vorte innførde i fleire umgangar, ved at yngre sogor supplerer med strofor som fyreleggi ikkje hev (Fidjestøl 1982: 19). I *Fsk* finn Fidjestøl innslag av bæe delar (*op.cit.*: 27). Han peikar på at *Fsk* jamsides *Msk* hev vorte rekna som «ei av våre hovudkjelder til kunnskap om fyrstedikttinga», men legg til at me, «slik kjeldetilhøva no ligg til rettes», i mange høve kann visa at eldre sogor er kjelda til dei kvædi og kvædefragmenti som finst i *Fsk*. Framfor alt er mykje henta frå *Msk* (18 kvæde), men òg den eldre saga um Olav den heilage som *Fsk*-forfattaren hev nytta (4 kvæde) og *Jómsvíkinga saga* (éi strofa) (Fidjestøl 1982: 27–28). Problematiske er dei tri strofone av Torv-Einars viseflokk som *Fsk* hermer. Etter

di *Orkneyinga saga* hev alle fem som finst, kunde *Fsk* ha sine tri derifrå dersom *Orkneyinga saga* var millom kjeldone åt *Fsk*. Fidjestøl (1982: 28) medgjev at det er minder trulegt etter granskingane åt serskilt Indrebø (1917: 103–07), men plasserer likevel Torv-Einars viseflokk millom dei kvædi som er innførde i berre éi kongesoga i tabell 1 på s. 33, det er då i *Orkneyinga saga*. Eg meiner at eit studium av variantlesemåtar i desse strofone syner skyldskap millom *Fsk* og *Hkr* (t.d. *rekit hefki* i str. 4.1), mot måten dei er attgjevne på i *Orkneyinga saga*, og at *Fsk* difor ikkje kann ha teke deim upp frå sistnemnde, men snarare hev deim frå same kjelda som *Hkr*. Dette styd konklusjonen åt Indrebø um at *Fsk*-forfattaren ikkje hev nytta *Orkneyinga saga*.

Fidjestøl tenkjer seg at ein del av dei strofone og halvstrofone som kjem upp fyrst i *Fsk*, hev funnest i eldre, meir opphavlege versjonar av dei andre tekstene, soleis at det berre er på yta at *Fsk*-forfattaren fører inn noko «nytt». Fidjestøl meiner soleis at granskingi hans «i ein viss mon reduserer innsatsen til *Fsk*-forfattaren som primær innsamlar av skaldedikt» (*op.cit.*: 28). Det stend likevel att ein god slump kvæde som kjem inn i tradisjonen med *Fsk* og som sidan ikkje vert ekspanderte i andre, yngre kongesogor. Desse høyrer serskilt til i perioden fyre og millom dei tvo Olav-ane, som det ikkje fanst noko tilsvarande rikt prosimetrum for fyrr. Fidjestøl peikar ut desse kvædi som «ferdugt innførde» med *Fsk*: *Haraldskvæði* (20 strofor),⁵ det som finst av *Eiríksmól* (ni strofor av ymsande lengd), Einar Skálaglams andre drápa um Hákon jarl (utanum *Vellekla*, kalla «*Hákonardrápa*» i utgåvone; éi strofa), Hallfred Vandrádeskalds *Óláfsdrápa* (seks strofor), ein flokk um Kløng Brusesson (½ strofa) og ei drápa um Torolv Skolmsson (3 ½ strofa), båe av Tord Særeksson, dessutan ei strofa av Skule Torsteinsson som i kongesogetradisjonen med urett hev vorte knytt til Olav Tryggvasons siste strid (strofa som nemner stadnamnet *Svǫldr*),⁶ sjå yversyni hjå Fidjestøl (1982:

5. Rett nok fører Flateyjarbók inn det som er str. 13 i utgåvone (*Annat skulu þær eiga*), og Snorre legg til str. 14 (*Hafnaði Holmrygjum*) i *Hkr* (sjå *SkP* 1: 107–08), men Fidjestøl hev venteleg ikkje rekna desse med til det eigenlege *Haraldskvæði*, jf. at han karakteriserer deim, i lag med andre strofor som høyrer til same komplekset, for «ein degenerert munnleg variant» (Fidjestøl 1982: 31, 55).
6. I både *Skj* (A, 305–06, B, 283–84) og *SkP* (3, 360–66) er denne strofa førd i hop med fire halvstrofor frå Snorres *Edda* i eit «Digt om Svolderslaget»/«Poem about Svǫldr». Eit argument for dette er at òg str. 4 nemner «Svǫldr» (misvisande normalisert til «Svǫld» i *SkP*). Kor som er, er det heilt klårt at slaget i Svolder ikkje hev noko med Olav Tryggvasons siste strid å gjera, sjå Weibull 1911: 126–28.

34). Attåt kjem dei 26 tilfelli der *Fsk* hev originale tilskot til kvæde som òg andre sogor fører inn (andre) strofor av, slik det gjeng fram av tabell 2 hjå Fidjestøl (1982: 35–37). I ein del av desse tilfelli vert det klårt gjenom Fidjestøls granskning at det truleg berre er å sjå til at *Fsk* fører inn nytt tilfang. Tydelegast er dette i dei tri tilfelli der *Fsk* hev ei einstaka halvstrofa som ikkje finst i fyreleggi, d.e. i Tord Særekssons *Róðudrápa* (delt med *ÓHLeg*) og i Illuge Bryndølaskalds og Valgard frå Volls kvæde um Harald Hardråde (båe delte med *Msk*). Her reknar Fidjestøl (1982: 39, 42 f.) med at dei eigenlege fyreleggi åt *Fsk*, *Eldste saga* (sams fyrelegg for NRA 52, *ÓHLeg* og *Styrme*) og den eldste versjonen av *Msk*, hev havt desse halvstrofone. Han opnar for same konklusjon i fem andre tilfelle der både *Fsk* og *Hkr* hev noko nytt tilfang i høve til *Msk*, og i eitt tilfelle der både *Fsk* og *Knyttlinga saga* hev andre strofor enn *Msk* (Torleik Fagres flokk um Svein Ulvsson). Motsett reknar han med at når Odd munks *Óláfs saga Tryggvasonar* – som elles ikkje hev strofor som ikkje samstundes finst i *Fsk* (Fidjestøl 1982: 24) – hev éi strofa av Hallfred Vandrádeskalds *Erfidrápa* (str. 21 i *Skj. A I*, 164; str. 19 i *SkP I*, 427) som vantar i *Fsk*, kjem det truleg av at denne strofa er yversprungi i *Fsk A* (B hev lakune her); det finst parallellar til at *Fsk A* hev utelate strofor som finst i *Fsk B*.

Alt dette er rimelege hypotesar, og um me fylgjer Fidjestøl i dette stykket, kann me redusera talet på tilfelle der *Fsk* fører inn nytt tilfang i kvæde som òg andre sogor hermer, frå 26 til 16. Alle desse kvædi deler *Fsk* med *Hkr*, ein god slump av deim (10) berre med *Hkr*, evt. òg med Snorres separate Olavs-soga (*ÓH*), resten då òg med andre kongesogeverk. Det dreiar seg um kvædi i tab. 1 nedanfor.

Tab. 1. Skaldekvæde som er innførde i både Fagrskinna og Heimskringla og evt. andre sogor (etter Fidjestøl 1981: 35 f.).

Skald	Kvæde	Nyinnførde heil- og halvstrofor		
		Fsk	Hkr	Evt. andre sogor ⁷
Torbjörn Hornklove	<i>Glymdrápa</i>	2 1/2	5	<i>Haralds þ.</i> : 1/2
Øyvind Skaldespille	<i>Hákonarmól</i>	10 1/2	10 1/2	
Øyvind Skaldespille	<i>Háleygiatal</i>	4 1/2	4 2/2	
Glum Geiresson	<i>Gráfeldardrápa</i>	3 1/2 ⁸	5 1/2	
Einar Skålaglam	<i>Vellekla</i>	8 7/2	9 6/2	
Øyolv Dådaskald	<i>Bandadrápa</i>	1	7	
Halldor Ukristne	Kvæde um Eirik jarl	6	2	
Tord Kolbeinsson	<i>Eiriksdrápa</i>	3 3/2	4 2/2	<i>Knýtł.</i> : 4; <i>Jóms.</i> : 2
Sigvat	<i>Nesjavísur</i>	3 3/2	7 1/2	<i>ÓHLeg.</i> : 1 1/2
Sigvat	<i>Austrfararvísur</i>	1	20	
Sigvat	<i>Vestrfararvísur</i>	1	5 1/2	<i>ÓH.</i> : 1
Sigvat	<i>Knútsdrápa</i>	1 1/2	1/2	<i>ÓHLeg.</i> : 7; <i>Ragn. þ.</i> : 1/2
Ottar Svarte	<i>Höfuðlausn</i>	1	13 2/2	<i>ÓHLeg.</i> : 1 1/8; <i>ÓH.</i> : 1
Torarin Lovtunge	<i>Glælognskviða</i>	1	8 1/2	
Bjarne Gullbråskald	<i>Kalfsflokk</i>	3	4	<i>Orkn.</i> : 1
Torkjell Skallesson	<i>Valbjófsflokk</i>	1/2	1 1/2	

Det mest forvitnelege her er dei i alt ti kvædi *Fsk* deler eksklusivt med *Hkr*, evt. attåt den separate Olavs-soga (*ÓH*); det siste gjeld Sigvats *Vestrfararvísur*. I sume av desse kann det dreia seg um substansielle por-sjonar som sogone kvar for seg fører inn, t.d. 10 1/2 strofa kvar av Øyvind Skaldespilles *Hákonarmól* (*Hkr* hev heile kvædet), 3 1/2 strofa i *Fsk* mot 5 1/2 strofa i *Hkr* av Glum Geiressons *Gráfeldardrápa* eller 8 7/2 strofor i *Fsk* mot 9 6/2 strofor i *Hkr* av Einar Skålaglams *Vellekla*. I andre tilfelle hev *Fsk* éi strofa av kvæde som er mykje fyllugare representerte i *Hkr*, soleis 1 : 7 av Øyolv Dådaskalds *Bandadrápa*, 1 : 20 av Sigvats *Austrfararvísur* og 1 : 8 1/2 av Torarin Lovtunges *Glælognskviða*. For baa tenden-sane kann det sjå ut til at *Hkr*-forfattaren hev kunna draga nytte av dei same kjeldone som *Fsk*-forfattaren, berre at han hev gjort det i mykje større mun og meir systematisk. Det er ikkje so yverraskande med tanke på Snorres «skaldeprogram» som det er framlagt i prologen til den sepa-

7. *Haralds þ.* = *Haralds þáttur hárfagra* (i Flateyjarbók), *Knýtł.* = *Knýtlinga saga*, *Jóms.* = *Jómsvíkinga saga*, *ÓHLeg.* = den legendariske *Óláfs saga helga*, *ÓH.* = Snorres separate *Óláfs saga helga*, *Ragn. þ.* = *Ragnars sona þáttur*, *Orkn.* = *Orkneyinga saga*.
8. Fidjestøl hev 4 i tabellen sin, men det røynelege talet på strofor av *Gráfeldardrápa* i *Fsk* er 3 1/2 (*Fsk* FJ, 56, 65–66; str. 66–69).

rate Olavs-soga (ÓH 1941: 4 f.). Meir tvitydige er dei tri tilfelli der *Fsk* deler kvæde med både *Hkr* og *ÓHLeg*. Det gjeld Sigvats *Nesjavísur* og *Knútsdrápa* og Ottars *Höfuðlausn*. Etter di det vert eit ope spursmål kor mykje av desse kvædi som fanst i *Eldste soga*, er det ikkje visst at *Fsk*-forfattaren hev nytta ei separat kjelda. Likevel er talet på «originale» strofor av *Nesjavísur* (3 3/2) so pass høgt at me må rekna med ei separat kjelda i minsto for det kvædet.

Det me ser, er med andre ord at *Fsk*-forfattaren i mange av dei tilfelli der han fører inn nytt skaldetilfang i kongesogetradisjonen, dreg inn delar av kvæde som òg Snorre hev havt tilgjenge til og sidan hev kunna føra inn endå meir av i *ÓH* og *Hkr*. Dette er snaudt tilfellelegt, men peikar på at *Fsk* gjeng attende på dei same kjeldone for skaldekvæde som *ÓH* og *Hkr*. Indrebø (1917: 128) er inne på det same i eitt slikt tilfelle. Som nemnt ovanfor syner òg ei gransking av variantlesemåtar i Torv-Einars viseflokk (som pga. Fidjestøls kategorisering ikkje er med i tab. 1) eit samband millom *Fsk* og *Hkr*. Me legg òg merke til at mange av dei kvædi som *Fsk*-forfattaren er den fyrste til å føra inn strofor av, måtte vera serskilt interessante frå eit nordanfjellsk og serskilt trøndsk synspunkt. Det gjeld m.a. alle kvædi um ladejarlane – fremst *Háleygjatal* og *Vellekla*, men òg Einars andre kvæde um Hákon jarl, attåt kvædi av Øyolv Dådaskald, Halldor Ukristne og Tord Kolbeinsson um Eirik jarl – og dessutan Torarin Lovtunges *Glælognskviða* og Bjarne Gullbráskalds *Kalfsflokk* um Kalv Arnesson. Torv-Einars viseflokk er òg relevant her, med di han gjev opplysningar um ættetilhøve i mørejarlsætti, og det er primært strofone som namngjev medlemmer av denne ætti (str. 1 og 4) *Fsk*-forfattaren hermer. Båe desse mynstri – sams kjeldor med *Hkr* og nordanfjellske interessor – vert viktuge brikkor i den rekonstruksjonen av tilkoma av *Fsk* som eg vil leggja fram i denne artikkelen.

***Fagskinna*-forfattaren: nordmann eller islending?**

Eit større diskusjonstema kring *Fsk* enn dei litterære kjeldone hev vore um verket er skrive av ein nordmann eller ein islending. Det som heile tidi hev vore klårt, er at verket må ha vore skrive i Noreg og frå norsk synsstad. Det ser ein av ordleggjingar der Island er umtala som ein annan stad, t.d. «a þui lannde» (*Fsk* FJ: 95⁴; fleire døme hjå Jakobsen 1970a: 93–96). Serskilt talande er ein passasje um det gode tilhøvet Harald

Hardråde hadde til islendingar, der ei rad tilvisingar til Island og islendingar er formulerte som «der» og «dei». Same passasje finst mest ordrett i det som truleg er kjelda for *Fsk*, *Morkinskinna*, og dessutan i Snorre Sturlassons *Heimskringla*. Til jamføring set eg upp alle tri tekstene ved sida av einannan (dei relevante ordleggjingane er sette i kursiv):

<i>Morkinskinna</i> (F), 170 ^{13 ff})	<i>Fagrskinna</i> (F), 263 ^{2 ff})	<i>Heimskringla</i> (F), bd. 3, 129 ^{6 ff})
<p>Er mikil saga fra Haralldi konunge j kvædi sett þau er honum samtida uoru vm hann kuodin og færdu honum sialfum þeir sem ortu. var Haralldr konungr þui mikill uinr þeirra [...]. Hann hefir verit allra Noregs konunga vinsælaztr <i>uid</i> <i>Islendinga</i>. Þa er <i>aa</i> <i>Jslande</i> uar miked hallæri þa sende Haralldr konungr sende <i>vt</i> <i>til</i> <i>Islanzd</i> klucku til kirkiu þeirrar er [...].Puilikar meniar hafa menn hans <i>aa</i> <i>Jslande</i> [...].</p>	<p>er saga fra Haralldi kononge mikil sætt i kvæde þau er <i>utlenzkir</i> (A: <i>islenzkir</i>) menn forðo hanum siolfum. var hann firir þa sok mikill þeirra vinr. hann hæfir oc veret allra Noregs kononga vinsælastr <i>við</i> <i>Islendinga</i>. þa er þar var hallære. þa løyfði Haralldr konungr .iiii. skipum miol løyvi til Islanz [...]. oc þaðan i fra nærðez miok þat <i>lannd</i> [...]. HaRalldr konungr senni klukku þingat til kirkiu þeirrar er [...]. þui lik minni hafa menn þar HaRallz konongs [...].</p>	<p>Er saga mikil frá Haraldi konungi sett i kvæði, þau er <i>islenzkir</i> menn færðu honum sjálfum eða sonum hans; var hann fyrir þá sök vinr þeira mikill. Hann var ok inn mesti vinr <i>þegat</i> til <i>allra landz-manna</i>; ok þá er var mikit hallæri á <i>Íslandi</i>, þá leyfði Haraldr konungr fjórum skipum mjölleyfi til <i>Íslandz</i> [...], ok þaðan af nærðisk <i>land þetta</i> [...]. Haraldr konungr sendi <i>út þingat</i> klukku til kirkju þeirar, er [...]. Þvilik minni hafa menn <i>þingat</i> Haraldz konungs [...].</p>

Det er serskilt bruket av adverb *þar* (tvo gonger) og *þingat* og frasen «þat lannd» som peikar eintydigt på eit utanum-islendskt perspektiv i *Fsk*. Ein endå tydelegare tendens ser me i valet av «utlenzkir menn» i *Fsk* B, men her hev A «islenzkir menn», so me kann ikkje vera trygge på kva som stod i originalen.⁹ Me ser at *Msk* og *Hkr* hev heilt andre ordleggjingar: *Msk*-forfattaren tek eit nøytralt perspektiv (med bruk av *islendingar*, *Ísland* og «landit»), medan *Hkr* hev eit gjennomført heimeislendskt perspektiv (med tri gonger *þegat*/*þingat* og «land þetta»).

Alt Munch og Unger (*Fsk* 1847, V) peika på desse dømi i utgåva si og på den umiskjenneleg norske ortografien i bae handskriftene, men sa eigenleg ikkje meir enn at «de nu tabte Membrancodices [...] ere skrevne i Norge og af Nordmænd» (*loc.cit.*); jf. dilik ordleggjing på s. XIII. Med tanke på målformi er ikkje det nokon radikal konklusjon. Islendingen

9. Eg vil likevel meina at det er fullt kompatibelt med synsstaden at *Fsk*-forfattaren at «utlenzkir menn» her er det opphavlege; ei retting til «islenzkir» i *Fsk* A kann faktisk sjåast på som ei presisering, ei tekstforbetring: Det var ikkje utlendingar ålment som dikta til Harald, men sjølv sagt islendingar. Det er soleis «utlenzkir menn» som er *lectio difficilior* her.

Jón Þorkelsson (1856) polemiserer mot Munch og Ungers syn og la særskild vekt på den gode kjennskapen *Fsk*-forfattaren hadde til skaldekvaede, av for det meste islenske skaldar (jf. yversyni hans på s. 166–69). Ein slik kjennskap meinte Jón Þorkelsson berre var mogeleg hjå ein islending, og han hevda jamvel at *Fsk* – og då må han ha meint sjølve verket – måtte vera skrivi på Island.

Gustav Storm inntok ein millomposisjon i dette spursmålet: Han gav Jón Þorkelsson rett i at «hele Samlingen har en væsentlig islandsk Karakter», og sa seg samd i at «et saa grundigt Kjendskab til den islandske Skaldelitteratur er kun tænkeligt hos en Islænding, og en saa litterær Holdning passer kun ind i den islandske Litteratur» (Storm 1876: 84). Likevel vilde Storm taka umsyn til den klårt norske synsstanden som Munch og Unger hadde peika på, ikkje minst av di dei tvo handskriftene samstavast i dette stykket (so nær som det tilfellet der *Fsk* B hev eit endå meir gjennomført norskt synspunkt med «utlenzkir menn», sjå fotnote 9), og han konkluderte med at «Bogen er altsaa forfattet i Norge, men af en Islænding» (*loc.cit.*, Storms utmerkjingar; tilsvarende synspunkt i Storm 1873: 48). Dette hev vorte standande som *communis opinio* millom flestalle som hev skrivi um forfattarspursmålet etter Storm, medrekna Indrebø (1917, 263–64, 297) og ein litt atterhalden Finnur Jónsson (1920–24, bd. 2: 631). Sigurður Nordal (1953: 212) skriv t.d. at «forfatterens udstrakte kendskab til islandske sagaer og skjaldedigtningen gør det indlysende, at han har været en Islænding, der kun midlertidigt opholdt sig i Norge». Dilike utsegner finst hjå m.a. Jón Helgason (1934: 147) og Bjarni Aðalbjarnarson (1937: 23).¹⁰

Det er fyrst med Alfred Jakobsen (1970a) at forfattarspursmålet vert teke upp att i full breidd. Jakobsen argumenterer ikkje berre for at *Fsk* hev vorte til i Noreg og med eit norskt publikum i tankane, men at det rett og slett er ein nordmann som hev ført verket i pennen, meir spesifikt ein trønder. Som Jakobsen heilt korrekt peikar på, hev det vore ein tendens i den eldre litteraturen til å leggja stor vekt på fråstandet millom Noreg og Island både kommunikativt og kulturelt, og ein hev tenkt seg at berre ein islending kann ha rådt seg til med ein so grundig kjennskap til islenske skaldekvaede og sogor som den *Fsk*-forfattaren legg for dagen. Jakobsen set spyrjeteikn ved denne tanken ut frå nyare fundar og

10. Sjå Jakobsen 1970a: 89, for ein nære på komplett «katalog» yver filologar som hev meint det same.

forskning som minskar dette forståendet. Han viser framfor alt til dei nyfunne *dróttkvætt*-strofone frå Bryggen i Bergen (sjå Liestøl 1962, 1964a og b), som syner at skaldekunsten var kjend i Noreg fram til midten av 1300-talet, men òg til ny forskning på sambandet millom Noreg og Island i styringstidi åt Håkon Håkonsson (Bjørge 1964): *Sturlunga saga*, *Hákonar saga* og dei islendske annalane nemner i alt 70 personar i samband med ferder til Noreg og 61 i samband med ferder hin vegen (Jakobsen 1970a: 89–91). Det skulde borga for at historisk interesserte nordmenn hev havt høve til å setja seg inn i islendskt åndsliv, anten gjenom møte med islendingar i Noreg og studium av dei bøkene som fann vegen hit, eller ved sjølve å taka turen til Island og samla inn materiale der.

Påstandet åt Jakobsen (1970a: 91) um at «norsk skaldetradisjon har vært fullt levende på 1200-tallet», kann diskuterast i og med at alle kjende skaldar på den tidi var islendingar, men heile *dróttkvætt*-strofor som er funne i runeinnskrifter frå Bryggen i Bergen og i ei innskrift frå Vinje kyrkja, skrivi av ein nordmann i 1190-åri (sjå *NIyR* 2, 268–322), syner i minsto at det slaget kunnskap *kunde* finnast i Noreg på den tidi då *Fsk* vart skrivi. Um ein ser nærare på desse *dróttkvætt*-strofone, vil ein leggja merke til at dei forutan å vera utførde i perfekt *dróttkvætt* både metrisk og poetisk er skrivne på reinhekle gamalnorsk. Eit godt døme på det er strofa som vart funni på runekjevlet frå Søndre Gullskoen i Bergen (N B249), som er datert til 1330-åri (Liestøl 1964a: 93). Berre translitterert ser strofa soleis ut:

sæint er þat er suæin fan dynta silfrberh : i : mol dūærga þat sæghir
hær með harra hæiþmillc : i : giof ræiþa hāu sa er lāuh at lōþe loh-
ryranda dyrum þes uitis biþ ek þriote þægnlæiþum guc ræiþi

I normalisert gamalnorsk målform og sett upp som den *dróttkvætt*-strofa det visseleg er, kjem alle dei språklege og metriske detaljane betre til sin rett (med markering av innrimet i kursiv, både kursiv og halvfeit der det etter reglane er heilrim; tolkingi kombinerer element frå fleire av framleggi i Liestøl 1964a):

Sæint er þat er Svæinn fann dynta
silfrberg í mōl dværga,
– þat sægir hærr með harra –
hæiðmilds í gjōf ræiðā.

Haf[e] sá er *laug* at *lǫðe*
lǫgrýranda dýrum
 – þess *vítis* bið ek þrjóte
 þægnlæiðum – guðs *ræiði*.

‘Seint er det sylvberget som Svein *dynta* (‘sjølvgodingen’) fann i gruset åt dvergane – det segjer heren til liks med kongen – reidt ut i gáva til den gjevmitde (kongen). Mátte den ha som *laug* åt den strenge øydeleggjaren av lovbrjotarar (kongen) – den straffa bed eg um for stivnakken som er hata av gode menn – Guds vreide.’

At dette er gamalnorsk, ser ein m.a. av at både *o* (*mól*, *gjof*, *lǫg-*, skriven *o*) og *ó* (*lǫðe*) er haldne som eigne fonem, at det er nytta <æi> for diftongen *ei*, og at stutt *æ* framleis er eige fonem i *dværga*, *sægir*, *hærr* og *þægn-*, i motsetnad til stutt *e* i *-berg*; her hev me dessutan ein poetisk licens i eit heilrim med *erg* : *ærg*, som synest å vera gamal i *dróttkvætt* (sjå Finnur Jónsson 1921: 236–40; for den fonologiske skilnaden på stutt *e* og *æ* i gamalnorsk sjå Myrvoll 2020). Det som likevel framfor alt syner at dette er eit reint norskt kulturprodukt, er stavrimet på *l-* i vv. 5–6, som femner um eit ord som hev mist *h-*en i framljod (norsk *lǫðe* mot islensk *hlæði*), attåt den umiskjennelege vokalharmonien: *sægir*, *vítis*, *ræiði*, men *lǫðe*, *þrjóte*.¹¹ Det hadde ikkje ein islending på Bryggen greidt å pretera! I vv. 5–6 finn me ingi regelrett skothending i det ujamne verset, men derimot eit døme på rim på tvers av versskilet, i *laug* og *lǫg-*; denne typen alternativt rim var ikkje uvanleg i den eldste *dróttkvætt*-diktningi på 800- og 900-talet og ser ut til å ha vorte henta fram att av sume skaldar på 1300-talet som var inspirerte av gamal diktning, m.a. skalden attum *Víglundar saga* (sjå Myrvoll 2022). Denne *dróttkvætt*-strofa på runekjevlet frá Søndre Gullskoen syner soleis meir enn tydeleg at ein nordmann kunde meistra skaldekunsten so seint som på 1300-talet.

I tilfellet *Fsk* dreiar det seg ikkje um å *produsera* skaldestrofor, men berre um å *reprodusera* deim korrekt og å skyna innhaldet i deim. Når islenske skaldar hadde kvede for norske kongar i fleire hundrad år fyre tilkoma av *Fsk*, må ein ganga ut frå at i minsto sume av dei norske åhøy-rarane hev skyna kvædi deira. Kor som er, hev um inkje anna fundane

11. Merk at det er *i* etter stutt *æ* i *sægir*, heilt etter dei serreglane som gjeld for stutt *æ* og *o* (sjå Myrvoll 2014).

på Bryggen i Bergen teke frå islendingane den *eksklusiviteten* dei hev hevda til dette materialet, og med di fell mykje av grunnlaget for den islendske attribusjonen av *Fsk* òg burt. Med andre ord: Saki opnar seg på nytt, og ein må vurdera kritisk dei ymse argumenti.

Jón Þorkelsson hadde i artikkelen sin frå 1856 hevda at ordleggjingane ovanfor med «þat lannd», «þar» og «þingat» måtte koma av at *Fsk*-forfattaren hadde eit norskt publikum i tankane og difor umtala landet sitt som um han ikkje budde der. Jón Þorkelsson nemner parallellar til dette frå *Guðmundar saga byskups* og Olavs helgenvita, men som Alfred Jakobsen (1970a: 95) skriv, kann ikkje desse tekstene jamførast med *Fsk*. Bispesoga, som upphavleg vart skrivi på latin, men som no berre finst i islensk umsetjing, vart til som ein lekk i strevet med å få Gudmund kanonisert, og både den og Olavs-vitaet (det òg upphavleg skrive på latin) var heilt klårt mynta på eit større, internasjonalt publikum. Dei tekstene det ligg nærast å jamføra *Fsk* med, skriv Jakobsen, er *Morkinskinna* og *Heimskringla*. Båe desse vart skrivne av islendingar på Island, og forfatarane hev havt eit norskt i tillegg til eit islenskt publikum i tankane. Men dei ordlegg seg onnorleis i retningsordi enn det *Fsk* gjer – *Msk* ut frå ein nøytral synsvinkel, men *Hkr* ut frå ein gjennomført islensk (sjå ovanfor). Difor bør ordvalet i *Fsk* vega tungt i ei samla vurdering.

Var *Fagrskinna*-forfattaren trønder?

Alfred Jakobsen meiner ein kann koma nærare ei heimfesting av *Fsk*-forfattaren: Ikkje berre var han nordmann, men endåtil trønder. Her byggjer han på åtgåingar Indrebø gjorde, som slutta at *Fsk* «har vorte til ein stad ikkje langt fraa Nidaros, lat oss segja millom Giske og Tautra kloster» (Indrebø 1917: 271). Indrebø samla argumenti sine for dette i sju grupper, som Jakobsen refererer og som eg òg vil taka upp att her av di den trøndske proveniensen vert sentral for den rekonstruksjonen av bakgrunnen åt *Fsk* som eg vil leggja fram sidan. Eg skjer ned talet på døme og sidetilvisingar til *Fsk* og viser ein gong for alle til Indrebø (1917: 264–71) og til referatet hjå Jakobsen (1970a: 96–97).

1. Ordet *kaupangr*, nytta um Nidaros, stend som sernamn i målkjensla åt *Fsk*-forfattaren, hevdar Indrebø. Det hev vist seg (Bjarni Einarsson i *ÍF* XXIX, CXXI) at Indrebø for einsidugt stude seg på bruket av stor fyrebokstav i utgåva åt Finnur Jónsson, som er normalisert i dette styk-

ket, men det stend likevel fast at *kaupangr*, ut frå samanhengen ordet stend i, lyt *reknast* som sernamn i *Fsk*; det segjer Bjarni Einarsson òg. «Stadnemningar plar gaa over fraa samnamn til sernamn fyrst hjaa dei som bur nær den vedkomande staden», slær Indrebø fast (1917: 265).

2. I fyrelegget for *Fsk* um Olav Tryggvason heiter det um mor åt Olav: «Astriðr [...] dottir gavfvgz mannz er Eiríkr hét oc bio a Oprv stavðvm» (ÓT Munch 1853: 3). Parallellstaden i *Fsk* lyder: «... Astriði dottor Eiríks biodascalla sunnan af Oprostaðum» (*Fsk* FJ: 108³⁻⁴). Dette tillegget av «sunnan» finst ikkje i andre sogor i denne samanhengen. Her kann ikkje *Fsk*-forfattaren ha sett seg i Astrid og kong Tryggves stad, som det her er tale um, for kjeldone hans fortel at Ofrestad låg på Upplandi, og at Astrid og Tryggve budde endå lenger sud. «For ein som hadde bustaden sin i Trøndelag, høver ‘sunnan’ svært godt» (Indrebø 1917: 266).

3. Arnungen Kalv, son åt Arne Arnmodsson, vert oftast nemnd som «Eggjar-Kalfr» i *Fsk*, og det gjeld serskilt i dei bolkaner der forfattaren skriv fritt, utan tydelegt fyrelegg. I reint islendske sogor er Kalv alltid kalla «K[alfr] Arnasunr» (sjå tilvisingar hjå Indrebø 1917: 266–67). I *Arn-mæðlingatal*, som truleg er eit innskot i *Fsk* B, men som etter alt å døma hev same proveniens som *Fsk* (t.d. er det ingi språklege avvik millom deim), stend «Kalfr a Eggju», og i *Ágrip*, som sameleis er knytt til Trøndelag, er han kalla «Calfr a Eggjo», «Eggjar-Calfr» og éin gong «Calfr Arnasunr». Av dette torer me slutta at det i Trøndelag hev vore vanlegt å kalla Kalv etter garden han budde på, Egge på Steinkjer: *Eggjar-Kalfr* eller *Kalfr á Eggju*.

4. Forfattaren er best kjend på Nordvestlandet og i Trøndelag, dinæst i dei landslutene som Nordvestlandet og Trøndelag hadde mest samkvæme med, som er resten av Vestlandet og i nokon mun Hålogaland. Minst heime er han derimot på Austlandet. Lokalkunnskapen hans viser seg dels i at han legg til topografiske opplysningar som ikkje finst i fyreleggi, dels i at han vel det mest korrekte der han hev valet millom eitt fyrelegg med rette og eitt med range opplysningar (Indrebø 1917: 116–20). Eit godt døme millom mange som Indrebø nemner (*op.cit.*: 117–18), er at *Fsk* gjer betre greida for kvar Frei, åstaden for slaget på Rastarkalv (ca. 955), ligg enn andre norrøne kjeldor. *Ágrip* segjer berre at kong Hákon heldt slag «í Fráþpi» (*Ágr* 1880: 12²¹; ligaturen «þ» synest å standa for lang *é*, *op.cit.*, XI), medan Snorre hev fenge det rangt at «Fræði» ligg på Sunnmøre (*Hkr* FJ, bd. 1: 201¹). I *Fsk* heiter det derimot: «Hakon konongr var þa staddr a Norðmœri sunnarla með liði sinu. þar sem heitir

Frēiðar œy» (*Fsk* FJ: 32²⁶⁻²⁷); Frei ligg heilt korrekt i sudluten av det historiske Nordmøre, som forutan det som i dag er Nordmøre òg femnde um Fosen (nordluten). *Fsk*-forfattaren dreg dessutan inn fleire namn på smærre stader: *Féey*, *Féeyjarsund* og *Frēiðarberg* (*Fsk* FJ: 32²⁹⁻³⁰), som syner at han er lokalkjend. Ei onnor sak, som Indrebø merkeleg nok ikkje nemner, er at medan dei andre sogone hev ei namneform *Fræði* som ikkje høver med notidsformi (*Frei*), hev *Fsk* nett den formi ein skulde venta, «Frēiðar œy» til eit usamansett **Frēiðr*, som er den formi Aslak Bolts jordebok (ca. 1430) og eit lokalt diplom frå 1480 hev («i Fræidhæ», «af Kírkiu Freidhe», «af Freide», *AB*, 111, 117; «j Fræidhe», *DN* XI nr. 246). Den samansette formi i *Fsk* hev di meir ein parallell i den vanlege moderne namneformi *Frøyva*.¹² Dativformi *Fræði* i *Ágrip* synest på si sida å koma av ei islensk mistyding av eit **Fraipī* (nom. **Fraipr*) i den trøndske originalen (pga. den gamalnorske skrivemåten «æi» for *ei*, som måtte vera uvand for ein islending), medan Snorre hev teke mistydingi eit hakk lenger i *Hkr* ved å tolka *Fræði* som nominativsform («í ey þeiri, er Fræði heitir»; *Hkr* FJ, bd. 1: 201¹⁻²), mao. at det skulde vera ein nøytral *ija*-stomn eller ein *in*-stomn og ikkje, som rett er, ein *ið*-stomn. Det er ei velkjend sak millom namnegranskarar at det er dei kjeldone som er nærast den staden det gjeld, som hev dei beste (rettaste) namneformene. Det er soleis ikkje berre i dei reint geografiske opplysningane *Fsk* er meir pålitande, men òg i sjølve namneformene.

5. Det er ikkje mykje *Fsk* hev teke upp frå munnleg tradisjon, men storparten av det ho hev teke upp, synest å vera trøndske eller nordlendske segner (Indrebø 1917: 268–69). Millom desse listar Indrebø upp segni um hårskurdlovnaden åt Harald Hårfagre (*Fsk* FJ: 15¹⁴⁻¹⁸, 19³⁻⁶), der Ragnvald Mørejarl spelar ei rolla som «frisør», æventyret um dronning Gunnhilds oppfostring og opplæring hjå Mattul finnekonge (*Fsk* FJ: 30¹⁹⁻²¹) og tradisjonen um at Eirik jarl grunnla Steinkjer (*Fsk* FJ: 138⁸⁻¹¹). Signifikante for interessone åt *Fsk*-forfattaren er òg dei mange nye opplysningane han gjev um ætter frå denne kanten av landet: ættetalet åt Rude-jarlane i Normandie, som knyter deim til møre- og orknøyjarlane (*Fsk* FJ: 296), opplysningi um at Tjøtta-ætti var i skyld til sveakongane og danekongane

12. Det er ein parallell til dette i *Gisla saga Súrssonar*. I den stutte versjonen av saga (M), som ålment hev flest og mest pålitande namneupplýsingar, vert mor åt Gisle sagd å vera frå *Friðarey*, upplagt Frei på Nordmøre med ei lett forvansking av eit meir opphavlegt *Frēiðarey*. Derimot hev den lange versjonen (S) mistydt dette til å vera *Frejsey* = Frösön i Jamtland. Sjå meir um dette i Myrvoll 2018.

(*Fsk* FJ: 301), som er ein del av «Ættartala Dana kononga», og endeleg det han fortel um giftarmålet åt Skule Kongsfostre (*Fsk* FJ: 301). Me skal koma attende til signifikansen av desse ætteopplysningane sidan.

6. *Fsk* er i regelen konsentrert um kongane og hev lite å fortelja um andre personar; det er den *politiske* historia som er i fokus – dette i motsetnad til *Msk*, som er full av digresjonar som serleg involverer islendingar. Men *Fsk* syner likevel større interessa for personar frå Trøndelag enn for personar frå andre landsluter. Eit døme er at ho i saga um Harald Hardråde fortel mykje meir um dei trøndske hovdingane Einar Tambarskjelve og Finn Arnesson (*Fsk* FJ: 264–66, 272–73) enn um austlendingen Håkon Ivarsson (*Fsk* FJ: 275). I fyrelegget *Msk* er det umvendt: Ho fortel mest um Håkon. Sjå fleire døme hjå Indrebø (1917: 269–70).

7. Trøndene vert framstelte med serskild samhug av *Fsk*-forfattaren. Det gjev seg m.a. utslag i at han fer lett yver slaget på Stiklestad utan serskild utpensling; for trøndene måtte det vera leidt å minnast at forferderne deira hadde vore hovudmennene til å fella Heilag-Olav. Sameleis hev *Fsk*-forfattaren valt å fylgja *Ágrip* i at den skammelege uppreisten mot Magnus Berrføtt hadde upphavet sitt på Upplandi (*Fsk* FJ: 312) – mot *Msk*, som segjer at det var *trøndene* som tok Svein Haraldsson til konge (*Msk* FJ: 131). Indrebø (1917: 270–71) nemner fleire slike døme.

På grunnlag av dei ovannemnde punkti – der fleire faktisk fell saman med dei innhaldsargumenti Indrebø (1922: 57–61) gav for at *Ágrip* er trøndsk – konkluderer Jakobsen:

Det er tydelig at *Fsk*-forfatteren må ha bodd lengre tid i Trøndelag. Han er fortrolig med landsdelens topografi og med trøndsk uttrykksmåte, og han kjenner de tradisjonene som levde på folkemunne deroppe. Men ikke nok med det, han har spesiell interesse for trøndske og nord-norske tradisjoner og historiske personer, og han er «lokalpatriot». Slike interesser og en slik innstilling er vel ikke utenkelige hos en islending som eventuelt hadde levd i årevis blant trøndere, og som kanskje også gjerne ville smigre dem litt. Men den enkleste og mest nærliggende forklaring på dette forholdet må bli at forfatteren selv var trønder. (Jakobsen 1970a: 97–98)

Eg sluttar meg fullt og heilt til Jakobsens vurderingar: At forfattaren var trønder, er utan tvil den hypotesen som tyder ut mest av det me kann lesa oss til i verket. Det er dessutan den mest økonomiske hypotesen med tanke på målformi i den eldste handskrifti, som er gjennomført gamaltrøndsk, utan innslag av «islandismar» anna enn i skaldekvædi. For

å gjera dette siste poenget heilt klårt vil eg ganga inn på dei reint språklege argumenti åt Jakobsen her nedanfor.

Den gamalnorske målformi i *Fagrskinna*

Båe handskriftene til *Fagrskinna*, A og B, er skrivne på gamalnorsk. Det gjorde Munch og Unger klårt alt i innleidingi til utgåva si (*Fsk* 1847, XIII). Det er ein del islenske innslag i avskriftene frå slutten av 1600-talet, som må skriva seg frå språket åt avskrivarane, islendingane Ásgeir Jónsson og Eyjólfur Björnsson (sistnemnde identifisert i Jakobsen 1970b), men etter di det er gjort fleire ubundne avskrifter av handskriftene, lèt dei fleste av desse neoislandismane seg korrigera, slik Finnur Jónsson gjer for B (i *Fsk* FJ: XV f.). Det er tvo litt ulike slag gamalnorsk me møter i A og B: Medan *Fsk* A er skrivi i ei sudaustnorsk målform, er B skrivi på det Marius Hægstad kalla *gamaltrøndsk*. For B hev ein òg fragmentet (NRA 51) å byggja på, og det syner «regelrett g[amal]-tr[øndsk]», skriv Hægstad (1899: 24); det er t.d. «ingi døme på avvik fraa reglarne» for ljodsamhøve (vokalharmoni; *op.cit.*, 82). På grunnlag av arnmødlingetalet, som nemner Skule som hertug og avliden, men Håkon Håkonsson som i live («born S[kula] hann (truleg feil for h[ærtoga]) var M[argreta] drotning. er Hacon konongr a»), kann B-handskrifti daterast til 1240–63 (Jansson 1908: 208 f.) og vert konvensjonelt sett til ca. 1250. Dette høver fint med målformi, som syner drag frå nett denne tidi (sjå serskilt Hagland 1980).

Um målformi i A skriv Munch og Unger at ho kann daterast til fyrste halvdel av 1300-talet og høyrer heime i «den sydöstlige Del af Norge, eller Egnen om Tönsberg, Oslo eller Sarpsborg» (*Fsk* 1847, XIII). Som Storm (1876, 85 ff.) peikar på, høver det godt med at innskoti i A hev eit klårt sudaustnorskt fokus, og Storm hev freista å rekonstruera ein sannsynleg kontekst for tilkoma av A i Borgarsyssel i miljøet kring brørne Jon og Sigurd Havtoressøner (av Sørum-ætti). Desse brørne hadde visstnok fenge lovnad frå morfaren, kong Håkon V Magnusson, um å få Borgarsyssel i personlegt len, og i fleire år frå 1333 av gjorde brørne dette kravet gjeldande andsynes systrungen, kong Magnus Eiriksson, utan å få det, og med ein kongeleg kommisjonsdom av 12. januar 1347 vart dei fråkjende all rett til lenet (*DN* I nr. 303). Storm tenkjer seg at innskotet i *Fsk* A um Guttorm hertug i Borgarsyssel kann sjåast i samanheng med

dette kravet, noko som vil leggja tilkometidi for *Fsk A* til ein gong i tidbolken 1333–47. Alfred Jakobsen hev sidan gjeve ytterlegare språklege argument for Storms hypotese og hev synt at målformi i *Fsk A* hev alle sermerke for den kongskansellistiske skrifttradisjonen som voks fram kring Mariakyrkja i Oslo (Jakobsen 1980: 124–25), eit miljø som ein kunde venta at dei kongsskyldte Havtoressønene vilde rekruttera ein skri-var ifrå.

Det er ikkje naudsynt i denne samanhengen å ganga utførleg inn på målformi i korkje A eller B – det avgjerande er at språket er rein gamalnorsk i bae. Likevel er det eitt prinsipielt punkt som skal utdjupast, og det er um det kann finnast restar etter ein islensk original i nokon av handskriftene, og då helst i den eldste B, som ein må tru ligg originalen nærast. Dei som hev granska språket i *Fsk B* grundigast etter Finnur Jónsson, er Alfred Jakobsen (1970a) og Jan Ragnar Hagland (1980). Jakobsen (1970a: 107–11) finn berre yngre nyislenske drag som må koma frå avskriarane (m.a. nokre døme på *æ* for *æ*, *vo-* for *vá-* og svarabhaktivokalen *u*) og dessutan nokre drag som må skriva seg frå dei islenske fyreleggi for *Fsk*, og då serskilt i skaldekvædi (m.a. *h-* fyre *r*, *l* og *n*). I dette stykket kann Jakobsen korrigera Jón Þorkelsson (1856: 164), som hadde hevda at den islenske vikedagsnemningi i uttrykket «fyR enn þriðia daghs eftir» (*Fsk A*; *Fsk FJ*: 368²⁹) måtte skriva seg frå ein islensk original; dette er truleg teke frå fyrelegget, *Msk* (Jakobsen 1970a: 111). Konklusjonen åt Jakobsen er eintydig:

Vår undersøkelse av språkformen i Fgsk. har gitt som resultat at det ikke kan påvises et eneste sikkert spor i den etter en islensk original. De islenske språkdragene som opptrer i hss., er enten neoislendismer eller slike som høyst sannsynlig er nedarvet fra Fgsk.'s islenske forelegg. Hadde Fgsk. opprinnelig vært skrevet på islensk, kunne vi ha ventet å finne islenske reminisenser fra originalen især i B-fragmentet og i den omhyggelig utførte B-avskriften. Avstanden i tid mellom originalen og B er som nevnt så liten at det ikke kan ligge mange mellomledd mellom dem. Det ville være merkelig om de norske avskriverne på den korte tiden hadde rukket å utsette alle islenske spor. (Jakobsen 1970a: 111)

Jan Ragnar Hagland (1980) hev etter Alfred Jakobsen granska målformi i *Fsk B* i større detalj. Han gjer nokre interessante åtgåingar som vert relevante for diskusjonen av tilkoma av *Fsk*. Når det gjeld serskilt tri måldrag – markering av *u*-ljodbrigg *a* fyre standande *u* (typen *ollum monnum* mot

allum mannum), vokalharmonien og konsonantsambandet *fn/mn* – syner Hagland at det er mykje større innslag av systemframande skrivemåtar i poesien enn i prosaen i *Fsk B*. Soleis er det umarkert *u*-ljodbrigd vokal (*allum mannum*) i 88 prosent av alle tilfelle i prosaen, mot berre 56 prosent av alle tilfelle i poesien (Hagland 1980: 135–36), det er fleire avvik frå vokalharmonien i poesien enn i prosaen (*op.cit.*, 139), og styrketilhøvet millom *mn* og *fn* er 64 : 36 i prosaen, mot 14 : 16 i poesien (*op.cit.*: 142). Dette kann snaudt vera tilfellelegt, men må koma av at det hev vore *skriftlege* fyrelegg for mykje av poesien som fylgde dei islenske reglane med markert *u*-ljodbrigd vokal (*o* eller *au*) fyre *u*, ingen vokalharmoni, *fn* og dessutan *h* fyre *r*, *l* og *n* som påvist av Jakobsen (sjå ovanfor). Dette er òg Hagland inne på (soleis *op.cit.*: 137, um markering av *u*-ljodbrigd vokal). Venteleg kann ein del av dei språklege avviki i poesien tydst ut med at *Fsk*-forfattaren hev fylgt skrivemåten i dei sogone han nytta som fyrelegg, m.a. *Msk*, meir noggant i poesien enn i prosaen (jf. Hagland 1980: 137). Men det ser ikkje ut til at ei slik forklåring kann tyda ut det store umfanget av språklege avvik i sume av skaldekvædi i *Fsk* eller det at umfanget varierer millom kvædi. Ovanfor såg me at *Fsk* i mange tilfelle er den fyrste kongesoga til å føra inn eit skaldekvæde, og i dei tilfelli er det vandt å visa til påverknad frå ei eldre saga, um det då ikkje er sogor som sidan hev gjengetapt.

For å kunna gjera ei nøgnare vurdering av dei språklege skilnadene millom poesi og prosa i *Fsk* hev eg gjennomført ein liten etterøknad der eg hev sét på graden av markering av *u*-ljodbrigd vokal fyre standande *u*, som er so frekvent at det eignar seg vèl for statistiske studiar. Eg hev valt å sjå på sogor eller bolkar av sogor i *Fsk* som òg inneheld eit sentralt skaldekvæde eller ei strofesamling, for å jamføra poesien og prosaen innanfor avgrensa tekstbolkar som gjerne hev havt ulike fyrelegg. Det hev òg vore eit poeng at teksti skulde vera nokolunde heilt yverlevert i *Fsk B*, av di A-handskrifti vanlegvis hev markering av *u*-ljodbrigd vokal fyre standande *u* i samsvar med sudaustnorsk skrivesed og dessutan nyttar digrafen «au» for *ø* fleire gonger òg utanfor poesien (Jakobsen 1971: 162), t.d. «i auðrum stoðum» (*Fsk FJ*: 27¹³), som illustrerer bæe desse ovringane. Det hev ført til at saga um Eirik Blodøks med *Eiríksmǫl*, som berre er yverlevert i *Fsk A* (B hev lakune her), fell utanfor. Valet hev falle på *Haraldskvæði* og saga um Halvdan Svarte og Harald Hårfagre (kap. 1–3; *Fsk FJ*: 3–23, str. 1–15 og 18–22), Øyvind Skaldespilles *Hákonarmǫl* og *lausavísur* 1–5 og saga um Hákon den gode (kap. 11–12 so nær som den heilt fyrste delen av kap. 11 som berre finst i A; *Fsk FJ*: 35–49, str. 35–40, 42,

47 og 52–54), Øyvinds *lausavísur* 6–12 og saga um Harald Gråfeld (kap. 13, *Fsk* FJ: 49–58, str. 57–63) og Einar Skálaglams *Vellekla* og den fyrste delen av saga um Håkon jarl fram til jomsvikingane (kap. 14–16; *Fsk* FJ: 58–80, str. 70–72, 74–85). Desse kvædi og strofesamlingane høyrer til deim Fidjestøl fann var innførde for fyrste gong i *Fsk*, og eitt av kvædi er innført berre her (*Haraldskvæði*). Dei hev dessutan den fyremunen at dei kjem nokso samla innanfor sogeprosæen, soleis at ein kann mistenkja at dei kvar for seg hev éi og same kjelda. Utfallet av etterrøknaden er oppsummert i tab. 2 nedanfor, med dei faktiske ordformene i fotnotar (av plassumsyn tek eg med dei faktiske dømi berre i undantakskategorien i prosæen, d.e. dømi med <o> fyre *u*). Dei ordformene som ikkje hev <o>, evt. <au>, fyre *u*, hev <a>, t.d. <mannum>, i samsvar med vanleg skrivegjerd i gamaltrøndsk.¹³

13. Eg hev utelate preposisjonen (*i*) *giognum*, som alltid er skriven slik eller (*i*) *giegnum*, av di det er evsamt um det er ein «underliggjande» *a* her.
14. Med markering av *u*-ljodbrigd vokal (tali i parentes viser til side- og linetal i *Fsk* FJ): *honum* (4³³), *iofnum* (5²), *ollom* (5³), *iorðu* (5⁶), *orrostu* (11¹⁰, 18¹), *orrostum* (13³), *orrostur* (15¹⁸), *orrosto* (15¹⁹), *londum* (20⁸), *hiolltum* (20¹¹), *hiolltunum* (20¹⁴), *holfu* (22⁸), *mottulenn* (22¹⁶).
15. Med markering av *u*-ljodbrigd vokal (tali i parentes viser til strofa og vers i *Fsk* FJ): *amsvorum* (4.4), *rondum* (5.5, 11.5), *skiollum* (5.6), *tiorgum* (5.7; *tiorghaðom* A), *tiollum* (5.8), *homlur* (9.5), *vorru* (9.7), *vofðum* (11.6), *þiorfum* (12.5), *-monnum* (13.7), *iofur* (15.4), *hofðum* (18.7, 21.8), *grofnum* (18.8), *glommon* (20.7), *stiolu* (21.7); ordformi *rondum* i str. 11.5 stend i sekvensen «vaðom rondum» i *Fsk* B, men som i A lyder «oc vel faghr rendaðom». Eg fylgjer *SkP* i å rekna med ein feil i «vaðom» for *fáðom*. I alle høve må rotvokalen her vera lang (*á*) pga. vokalharmonien (o etter *á*), og «vaðom» kann ikkje vera eit døme på umarkert *u*-ljodbrigd vokal fyre standande *u*. Utan markering av *u*-ljodbriget: *vattu* (6.8), *fágrum* (8.6), *hialnum* (11.9), *orrastu* (13.2), *logandum* (15.8), *ginandum* (18.7), *græniaðu* (19.5), *fræistaðu* (20.1), *hanum* (20.6).
16. Kapitli 5–10, so nær som dei fyrste linone av kap. 5, er berre yverleverte i *Fsk* A og er difor ikkje med her.
17. Med markering: *siolfum* (35¹⁸), *Danmorko* (35²⁴), *hofuð* (38¹¹), *logum* (47¹³).
18. Med markering: *orrostu* (39.4), *torgor* (44.1). Utan markering: *Gandul* (37.1), *Skagul* (37.1), *mangu* (42.5; feil for *møgu*), *brakaðu* (43.5), *brotnaðu* (43.6), *glumraðu* (43.7), *trauðaðu* (44.1), *fiaru* (45.8).
19. Med markering: *hondum* (47.4). Utan markering: *hærsagu* (35.8), *hvatum* (36.2), *lan-gum* (40.1), *gullhialtaðum* (47.7).
20. Med markering: *iorðu* (53¹⁹), *orrostumaðr* (57²), *siolfum* (58²; i *Fsk* FJ feilprenta «siolfom»).
21. Med markering: *skiollum* (59.6), *hofom* (60.2), *fiollum* (61.3, 62.1), *skiollum* (62.4, rett nok feil for *skáldum*, jf. *scáldom* i *Fsk* A). Utan markering: *iafur* (59.2), *raðul* (62.5).
22. Med markering: *logum* (62¹⁹), *gofgom* (62²⁰), *oðrum* (66⁹), *hofðum* (73¹⁷), *Danmorku* (74⁶).

Tab. 2. Markering av *u*-ljodbrigid a fyre standande *u* i prosa og poesi i ymse delar av *Fsk B*.

	Prosa		Poesi	
	Aktuelle ord	<o> fyre <i>u</i>	Aktuelle ord	<o> fyre <i>u</i>
Soga um Halvdan Svarte og Harald Hårfagre (kap. 1–3) og <i>Haraldskvæði</i>	48	14 (29 %) ¹⁴	26	17 (65 %) ¹⁵
Soga um Hákon den gode (kap. 11–12) ¹⁶ og <i>Hákonarmál</i> og <i>Øyvinds lausavísur</i> 1–5	35	4 (11 %) ¹⁷	<i>Hák</i> : 10	2 (20 %) ¹⁸
			<i>lv</i> : 5	1 (20 %) ¹⁹
Soga um Harald Gråfeld (kap. 13) og <i>Øyvinds lausavísur</i> 6–12	22	3 (14 %) ²⁰	7	5 (71 %) ²¹
Soga um Hákon jarl (kap. 14–16) og Einar Skålaglams <i>Vellekla</i>	52	5 (10 %) ²²	13	4 (31 %) ²³
Samla	157	26 (17 %)	61	29 (48 %)

Fundane stadfester tendensen som vart påvist av Hagland for *Fsk B* samla: at skaldestrofene hev eit større innslag av systemframande måldrag enn prosaen, i dette tilfellet markering av *u*-ljodbrigid vokal fyre standande *u*. Dette gjeld både for det etterrøkte tilfanget samla og for dei einskilde sogone/kvædi. Samla er resultatet her 17 prosents markering av *u*-ljodbrigidet i prosaen, mot 48 prosents markering i poesien. I båd tilfelli er det ørlite meir enn det Hagland fann for *Fsk* samla (i same fylgd 12 og 44 prosent). Desse tali løyner likevel store skilnader millom dei einskilde tekstbolkane. Dei største skilnadene millom poesi og prosa finn me i soga um Halvdan Svarte og Harald Hårfagre jamført med *Haraldskvæði* og i soga um Harald Gråfeld jamført med *Øyvind Skaldespilles lausavísur* 6–12: Her er det yvervekt av <o> fyre *u* i poesien (65 og 71 prosent) og endå større yvervekt av <a> fyre *u* i prosaen (71 og 86 prosent). Rett nok er talet på aktuelle ord i *Øyvinds lausavísur* lågt, men tendensen er tydeleg nok. Her ser det med andre ord ut som kvæde med islensk ortografi hev vorte tekne inn i den gamalnorske teksti. Det er likevel bisnelegt at nett soga um Halvdan Svarte og Harald Hårfagre hev den lægste delen <a> fyre *u* i prosaen (71 prosent), noko som kunde peika på eit delvis islenskt fyrelegg for prosaen òg.

23. Med markering: *vordðoðr* (70.3), *iordu* (72.1), *honndum* (78.4), *hofðum* (79.5). Utan markering: *fadur* (70.2), *adru* (74.1), *-marum* (74.2), *landum* (77.6), *hundradum* (79.4), *lagðu* (80.1), *Saxum* (80.5), *fallum* (83.1), *mannum* (84.2).

At *Haraldskvæði* hev sers mykje islandismar, er interessant med tanke på at dette kvædet er innført i sogetradisjonen berre éin gong, d.e. i *Fsk* (sjå ovanfor). Her kann ein koma langt i å tyda ut ortografien med eit islenskt fyrelegg som berre delvis hev vorte tilmåta den gamaltrøndske målform i *Fsk*. Av dei i alt ni dømi på umarkert *u*-ljodbrigde er det fem tristava ord (*orrastu*, *logandum*, *ginandum*, *græniadu*, *fræistadu*), der *a*-en kjem i andre staving, og alternativet i flestalle tilfelle vert ein islenskt *u* (t.d. *greniuðu*). Skrivaren av *Fsk* B synest å ha vore serskilt umhugsam med å fylgja norsk skrivesed i dette stykket, og det same gjeld i det frekvente pronomenet *hanum*, som det er eitt døme på (str. 20.6). Det er elles verdt å merkja at i tvo tilfelle er digrafen «au» nytta for *ø* i ord der det ikkje fylgjer nokon *u* etter: *hausfiðri* (str. 4.1) og *haulda* (str. 19.1). Desse peikar òg på eit islenskt fyrelegg, der «au» (og teikn bygde på denne digrafen) var mykje nytta for *ø*, i motsetnad til i *Fsk* B, der «au» findes meget sjælden (= *ø*)» (*Fsk* FJ: XXVI). I tilfellet *haulda* (for normalisert *hólða*) kunde ein hevda at det var den norske formi *hauldr* ‘aristokrat’, men etter di alle døme på dette ordet i *Fsk* finst i poesien, og det ikkje fylgjer dei vanlege ortografiske reglane i *Fsk* B, som vilde kravt dubbel *l* fyre gamal *d* (jf. *skiallda* i verset nedanfor og Hagland 1980: 143), må formi helst skriva seg frå eit islenskt fyrelegg som hev nytta einfeld *l* fyre *ð* i motsetnad til dubbel *l* fyre *d* (⟨haulða⟩; sjå Jakob Benediktsson 1960 for denne ortografiske regelen i islenskt); *ð*-en hev i so fall vorte «normalisert» burt i avskrifti åt *Fsk*-forfattaren.²⁴

I den andre enden av skalaen, med minst skilnad millom poesi og prosa, finn me saga um Håkon den gode, der både *Hákonarmól* og *Öyvinds lausavísur* 1–5 hev 20 prosent ⟨*ø*⟩ fyre *u* mot 11 prosent av det same i prosaen. Her ser det ut som kvædi hev vore «melte» i ei gamaltrøndsk målform *fyre* dei kom inn i *Fsk*, og det ligg nære å peika på den tapte saga um Håkon den gode som grunn til dette tilstandet (jf. Indrebø 1917: 39–40). At det hev funnest ei slik saga, synest klårt av ei tilvising til henne i *Egils saga*: «Hákon konungr fór i þeiri ferð víða vm Gautland i vestra ok lagði þat vnder sik, suá sem sagt er í sogu hans, ok finz í kuæðum þeim, er vm hann hafu ort verit» (*Egils saga* FJ: 279^{7–10}). Indrebø nemner ikkje ortografiske avvik i granskingi si, men ortografien i *Fsk* B ser alto so ut til

24. At den vanlege gamalnorske ortografiske formi er ⟨haulld-⟩, gjeng fram av ei rad skrivemátar av dette ordet i *ONP*, s.v. *hólðr*. Fyre *d* av eldre *ð* var det vanlege derimot einfeld *l*, jf. t.d. ⟨fioldi⟩ i *ONP*, s.v. *fjöldi*.

å stadfesta Indrebøs hypotese um at *Fsk*-forfattaren hev nytta ei serskild trøndsk soga um Håkon den gode. Trass i dette synest tvo av tilfelli av ikkje-markering i poesien likevel å avsløra eit (endå eldre?) fyrelegg med digrafen <au> for φ . Det gjeld «mangu» (str. 42.5), som er rangt for *mögu* ‘søner’ (akk.), og fyrrtidsformi *traudaðu* (str. 44.1) for (islandsk) *tröðudu* ‘trødde’. Det finst ei onnor feilskrift som venteleg òg kjem av ein original med <au>, d.e. «traut» for *trøð* ‘veg’ (str. 53.5); her hev *Fsk A* (litt betre) «traud». Dessutan er det <fn> fire gonger i desse strofone, alle gongene i rim: *hæfrenðr* : *æfni* (str. 35.4), *gefnar* : *stæfni* (str. 46.4), mot eitt døme på <m> i ordet *iamgoðr* i *Hákonarmól* (str. 53.4).

Forvitnelegt er det at det er ein so stor skilnad i ortografien millom dei av Øyvinds *lausavísur* som er i soga um Håkon den gode, og dei som er i soga um Harald Gråfeld: I den fyrste gruppa er tilhøvet millom markering og ikkje-markering av den u-ljodbrigde vokalen fyre standande *u* 1 : 4 (20 prosents markering), medan det i den andre gruppa er 5 : 2 (71 prosents markering). Det kann snaudt koma av anna enn ulik tradering. Det er då heller ingen urimeleg hypotese: Medan strofone 1–5 handlar um Håkons siste strid i slaget ved Fitjar, gjeld strofone 6–12 tilhøvi under den nye kongen, Harald Eiriksson, og serskilt tilhøvet millom kongen og Øyvind (sjå t.d. *SkP* 1, 213).

I soga um Håkon jarl er den ortografiske skilnaden millom poesi og prosa ein del større enn i soga um Håkon den gode, men likevel langt undan nivået i soga um Harald Gråfeld eller soga um Halvdan Svarte og Harald Hårfagre: 31 prosent <o> fyre *u* i poesien mot berre 10 prosent i prosaen. Her òg er det eit døme på *haulda* (str. 76.3), med einfeld *l* (jf. at det rimar med *hallda* – ein gamal licens, sjå Kuhn 1983: 79), og dessutan ein feil som truleg gjeng attende på ein original med digrafen <au>: *aurgua* (str. 78.3) for *Sgrva*; her hev *Fsk A* *sarpa*, som òg må vera forvanska.

Den granskingi eg hev gjennomført her av ein spesifikk del av ortografien i den fyrste delen av *Fsk B*, hev gjeve nokre forvitnelege resultat. Etter di me må rekna med at avskrivarane – i éin eller fleire umgangar – hev gjort sitt til å retta målformi i samsvar med lokal skrivesed, er dei systemframande skrivemåtane som finst att i *Fsk B*, venteleg eit *minimum* av dei avviki som fanst i originalen. Skilnadene millom poesi og prosa – og millom dei ulike delane av verket – er tydelege nok og peikar på islandske, skriftlege fyrelegg for ein del av skaldekvædi i denne fyrste delen av *Fsk*. Det gjeld serskilt i soga um Halvdan Svarte og Harald Hårfagre, der *Haraldskvæði* skil seg tydeleg ut frå ortografien i prosaen med mange

islandismar, og i saga um Harald Gråfeld, der Øyvinds *lausavísur* 6–12 skil seg endå meir ut: Her er hovudregelen *a* fyre *u* i prosaen, men *o* fyre *u* i poesien. Skilnaden millom poesi og prosa er ein god del mindre i fyrste del av saga um Håkon jarl, men her òg er det klårt at *Vellekla* hev ein større del av islendske skrivemåtar enn den kringliggjande prosaen (31 mot 10 prosent «*o*» fyre *u*). I alle desse tilfelli ligg det nærast å tyda ut skilnadene med at *Fsk*-forfattaren hev havt eit islendskt, skriftlegt fyrelegg for kvædi, men hev skrive meir «på frihand» i prosabolkane. Hagland (1975) hev lyft fram eit talande døme på at yverlaups tekst hev vorte med frå eit skriftlegt fyrelegg etter éi av Øyvinds *lausavísur* (lv. 10; *Fsk* FJ: 52¹⁴); dette fyrelegget kann godt ha vore islendskt og primært ha innehalde skaldekvæde.

At *Fsk*-forfattaren kann ha havt eit skriftlegt, islendskt fyrelegg for dei kvædi som han ikkje hadde frå nokor saga, fær fylgjer for koss me ser fyre oss traderingi av skaldekvæde i den eldste skrifttidi fyre dei fann vegen inn i kongesogone og Snorres *Edda*: Det bør ha funnest nedskrivne samlingar av skaldekvæde. Mange skaldeforskarar hev stelt seg tvilande til dette, men her kann nemnast eit anna, ubunde indsium på eksistensen av slike samlingar: Lasse Mårtensson og Heimir Pálsson hev i ein artikkel frå 2009 peika på det dei umtalar som «[a]nmærkningsvårda suspensjoner i DG 11 4to», d.e. Codex Upsaliensis av Snorres *Edda*. «Suspensjonar» er her at ein del av ei strofa, gjerne eit stev som kjem att fleire gonger i eit kvæde, er avstytt med berre fyrebokstavar dei seinare gongene det kjem upp. Dette er ein naturleg praksis når ein skriv ned eit heilt kvæde med mange uppattakingar, og Mårtensson og Pálsson gjev fleire døme på dette frå eddadiktsamlingane i GKS 2365 4to (Codex Regius av *Den eldre Edda*) og AM 748 I a 4to. Derimot er det heilt uventande når det vert nytta avstytingar i eit stev som *ikkje* hev vore hermt fyrr, og nett dét er situasjonen i Codex Upsaliensis. Dei fleste av desse avstytingane finn Mårtensson og Pálsson i eddakvæde (2009: 143–46), der ein i alle fall kann peika på eksisterande kvædesamlingar som kjelda for praksisen. Derimot er det bisnelegt at dei òg finn ei rad med avstytingar i eit skaldekvæde, d.e. i ei strofa som Snorre hermer or Tjodolv Arnorrssons *Sexstefja* (str. 30 i utgåvone), der berre dei tri (fire) fyrste ordi av det som venteleg er eitt av dei seks stevi som tittelen viser til, er skrivne fullt ut; *Geirs oddum lætr greddir / grunn hvert stika sunnar / hirð, þats hann skal varða, / hregamms ara sævar* er her attgjeve som «Geirfoddvum lætr græþir g. h. ft'. h'. þ. h'. s. v̄. hregamf. ara f.» (Mår-

tensson og Pálsson 2009: 149). Dette ser ut som tankelaus yverføring av ein avstytt original, som òg er konklusjonen åt Mårtensson og Pálsson:

Suspensionerna i DG 11 kan inte förklaras som förkortningar av en text alla kände till. I så fall skulle man förmodligen ha förkortat mycket mera. Den enda rimliga förklaringen till suspensionerna i Þjóðólfrs strof är att det gäller ett *stef* som citeras ur en skriftlig källa, där man nedtecknat Sexstefja, kanske i sin helhet eller åtminstone en så stor del av dikten att refrängen *Geirs oddum lætr graðir* o.s.v. förekom mera än en gång. (Mårtensson og Pálsson 2009: 152)

Avstytingane på denne staden i Codex Upsaliensis er eit argument for eksistensen av nedskrivne samlingar av skaldekvæde. Mårtensson og Pálsson gjeng ikkje lenger enn til å hevda at dei er eit «starkt indicium» på at i minsto Tjodolvs *Sexstefja* var nedskrivi. Jamvel um dei andre handskriftene av Snorres *Edda* ikkje hev nokon avstytingar på denne staden (jf. Mårtensson og Pálsson 2009: 150), må dei helst ganga attende på Snorres original. Med andre ord: Snorre hadde nedskrivne samlingar av skaldekvæde framfor seg då han skreiv *Edda*. Det er ikkje noko merkelegt i ei slik gissing: Skulde Snorre ha gjenge i gang med dei store prosjekti sine, fyrst *Edda* og so *Heimskringla*, som bae er bygde upp ikring ei ovmengd med skaldesitat, utan å ha systematisert skaldekvædi på fyrehand? Um ein tenkjer etter, er det hypotesen um eit *fråvære* av slike kvædesamlingar som er urimeleg.²⁵

Freistnad på falsifisering av Jakobsens hypotese

Alfred Jakobsen konkluderer som sagt med at *Fsk*-forfattaren var trønder, på grunnlag av både ein innhaldsanalyse og ei gransking av språket i den eldste handskrifti, *Fsk* B. I samsvar med god vitskapleg metode røkjer Jakobsen etter um den alternative hypotesen – at *Fsk*-forfattaren var islending – kann ha noko for seg ved å sjå på koss han framsteller Island og islendingar (Jakobsen 1970a: 98–101). Her er resultatet negativt: *Fsk*-forfattaren syner ingi serskilid interessa for islenske tilhøve, og han skyt

25. Ólafur Halldórsson (1979: 132–33) tenkjer i same leidi: Han meiner det er lite trulegt «að einn maður hafi haft allan þann kveðskap í kollinum», og reknar med at Snorre hev havt ei samling av nedskrivne kvæde.

ut tilfang frå fyreleggi sine – serskilt *Msk* – som hev med Island å gjera. Um forfattaren tek med meir perifert stoff, skriv Jakobsen, «har dette oftere tilknytning til det nordlige Norge enn til Island» (1970a: 101). Derimot finn Jakobsen (etter Indrebø) ei klårare anti-dansk haldning i *Fsk* enn i andre kongesogor, noko han gjev fleire gode døme på (1970a: 101–02). Som han skriv, måtte eit slikt nasjonalt engasjement for Noreg mot Danmark ikkje vera noko å undrast på um *Fsk*-forfattaren var nordmann. Um han derimot var islending, vert det meir merkelegt.

Det er so vidt eg veit ingen som hev kome med nokon substansiell kritikk av Jakobsens konklusjonar på dei vel femti åri som er gjengne sidan 1970. Theodore M. Andersson, i yversynsartikkelen «Kings' Sagas» frå 1985, nemner berre i ein fotnote at «Jakobsen has reasserted in persuasive detail the Norwegian origin of *Fagrskinna*» (Andersson 1985: 202), men gjeng ikkje nærare inn på diskusjonen. Utgjevaren av *Fsk* for Íslenzk fornrit, Bjarni Einarsson, nemner Jakobsens artikkel i innleiingi til utgåva si, men nyttar mest plass på å gjera greida for synsmåtane åt Jón Þorkelsson i hans artikkel frå 1856 (*ÍF* XXIX, CXXVII–CXXIX). Bjarni meiner at Jakobsen dreg for mange slutningar ut av «det avgrensa materialet» frå Bryggen i Bergen («dragi of miklar ályktanir af þessu takmarkaða efni», mi utmerkjing), men det rákar ikkje: Det avgjerande er jo ikkje kor mange runepinnar som inneheld skaldevæde, men *at dei i det heile finst*, og dét i ei umiskjenneleg norsk målform, noko som vitnar um ei interessa for og kunnskap um skaldekunsten i Noreg. Bjarni legg attåt at det ikkje er uventande at dei yverleverte tekstene av *Fsk* inneheld «norske måldrag» («norsk málseinkenni») so lenge dei tvo skinnbøkene dei er avskrifter av, var norske. Her er det heilt misvisande å tala um «norske måldrag» i *Fsk*: Båe skinnbøkene var skrivne på kav gamalnorsk! So kjem det retoriske høgdepunktet hjå Bjarni: «Um annan ágreining þeirra JÞ og AJ mætti annars segja að sínum augum lítur hver á silfrið», som tyder: «Um onnor usemja millom Jón Þorkelsson og Alfred Jakobsen kunde det elles segjast at med sine augo ser kvar på sylvet.» Med andre ord: Det spyrst på augo som ser, og Bjarni skøyter ikkje um å kommentera dei mange andre argumenti som Jakobsen fører i marki.

Det einaste Bjarni kommenterer, er at Indrebø og etter honom Jakobsen hev studt seg for einsidugt på utgåva åt Finnur Jónsson av *Fsk*. Der hev Finnur gjennomført stor fyrebokstav i namnet *Kaupangr*, men i handskriftene er det ikkje so einfelt: B hev ingi store fyrebokstavar her, og A hev stor fyrebokstav berre i 13 av 33 døme. Like fullt normaliserer

Bjarni til *Kaupangr* i si eigi utgåva, «sökum þess að ljóst virðist að höfundur Fagrskinnu hafi litið á þetta orð sem annað nafn á Niðarósi» (*ÍF* XXIX, CXXXI). Med andre ord er det framleis soleis at *Fsk*-forfattaren hev rekna dette som namn, og Indrebø's argument stend ved lag (sjå ovanfor s. 95).

Den vesle kritikken som hev vore framført mot artikkelen åt Jakobsen, er av eit slag som ikkje rikkar noko som helst ved konklusjonane hans, og eg vil difor i framhaldet freista å byggja uppunder deim gjenom ein rekonstruksjon av den situasjonelle logikken som ligg bak tilkoma av *Fagrskinna* i Trøndelag. Men for at eg skal kunna gjera det, lyt eg gjera ei strengare sikting millom dei einskilde ættetali i *Fsk* og freista å datera kvar av deim for å kunna segja noko um dei høyrde heime i den originale *Fsk*-teksti eller ikkje.

Funksjonen åt dei einskilde ættetali i *Fagrskinna*

Eit serkjeppa på *Fsk* som ikkje hev vore nok påansa, heller ikkje av Alfred Jakobsen, er den sterke genealogiske interessa som forfattaren hyser. Indrebø sneitar inn på dette i pkt. 5 på lista si yver indisium på trøndsk proveniens (ovanfor s. 97), men han kallar det «trøndske eller nordlandske segner» (Indrebø 1917: 268), ikkje genealogi. Eg hev referert noko av dette ovanfor. Merkelegt er det at innskjoting av slike ætteupplýsingar kann få *Fsk*-forfattaren til å sleppa tråden i si eigi framstilling. Eit mildt døme på dette hev me når han midt i forteljingi um Eirik Haraldssons herjningar i vesterveg i kap. 7 brådt kjem inn på ætti åt orknøyjarlane, soleis: «... firi þa sok lagðiz hann i vestrsvíking oc heriaðe víða a Vestrlond. þeir ero synir Torfæinars iarls. Ankæll. Erlænndr. Þorfinnr hausakliufr. sunr Þorfinnz Havarðr feck RagnhilldaR dottor Eiriks konongs þat var æit sumar at Eirikr konongr heriaðe ...» (*Fsk* FJ: 27⁶⁻¹⁰). Her er det sjølv sagt ein samanheng i det at dotter åt Eirik vart gift med Håvard av jarleætti, men som me ser, gjer måten *Fsk*-forfattaren fører inn dette på, at framstillingi vert uppstykkja. Eit meir umfemnande døme på det same fær me i kap. 64, der introduksjonen av Vilhjalmlastard i England i 1066 dreg med seg ei lang utgreiding um ætti hans at-tende til møre- og orknøyjarlane. Dette fører so til at forfattaren tek med tri av dei strofene Torv-Einar dikta um dråpet på Halvdan, son åt Harald Hårfagre (*Fsk* FJ: 296–98), fyre han hentar seg inn att i kap. 65 med å

fortelja endå meir um ætti åt Vilhjalm: «Vilialmr bastardr oc Æddvarðr hinn hælghi Ænghla konongr voro syzkina synir». So kjem etter endå nokre genealogiske utgreidingar med kvart at Harald Godvinesson fall i slag mot Vilhjalm. I fyrelegget åt *Fsk*, *Msk*, er det berre fortalt um skyldskapen millom Vilhjalm og kong Edvard gjennom dronning Emma, og forteljingi hev ein mykje greidare logisk og kronologisk struktur.

Ei dilik interessa for genealogi gjer seg gjeldande når *Fsk*-forfattaren innlemar ei eigi «Ættartala Dana kononga» etter å ha fortalt um fallet åt Harald Godvinesson «oc fiores bræðr hans» på slutten av kap. 66: «Eftir þessa fimm höfðingia lifði æcki flæira af ætt Goðvina iarls sva at ver kunnum fra sæghia enn dottir Haralz konongs Gyða enn sun Tosta iarls var Skuli konongs fostri» (*Fsk* FJ: 300⁵⁻¹¹). So held *Fsk*-forfattaren fram med å gjera greida for etterkomarane åt Gyða: Ho vart gift med Valdemar (Vladimir), son av Jarisleiv (Jaroslav) i Holmgard (Novgorod), og sone-døtterne deira var Malmfrid, som fyrst var gift med Sigurd Jorsalfare og sidan med danskekongen Eirik Eimune, og Ingebjørg, som var gift med Knut Lavard, bror åt Eirik. Indrebø (1917: 14–15) hev nok rett i at *Fsk*-forfattaren her hev bygt på *Msk* i det som der er fortalt um ætti åt dronning Malmfrid (*Msk* FJ: 356–57), men han driv det som vanleg mykje lenger og supplerer med mange eigne opplysningar.

Dette ættetalet yver danekongane er interessant òg av di det kann hjelpa oss med å datera *Fsk*. Ætti etter Ingebjørg vert førd fram i den eine greini til danskekongen Valdemar Siger og syskeni hans: «born þæira Valdimars konongs oc Suffiu var Knutr konongr oc Valdimar konongr oc Rikiza drotneing» (*Fsk* FJ: 300²⁴⁻²⁶), og i den andre greini til svenskekongen Jon Sverkerson: «þæira sun var Sværkir konongr faðer Ioans konongs» (*Fsk* FJ: 301²⁻³). Her opplyser *Fsk*-forfattaren òg um morsætti åt far åt Sverker, svenskekongen Karl Sverkerson: Ho heitte Ulvhild og var dotter åt Håkon, son åt Finn, son åt Hårek på Tjøtta. Det vert gjort greida for dei tri giftarmáli åt Ulvhild, som gjorde henne til dronning fyrst i Danmark, so i Sverige, og so kjem til slutt, som ein etterakst, opplysningi um at «Rikizu drotningu atte Eirikr konongr i Sviðioð Knuz sun». Ut frå dette er det rimelegt å datera *Fsk* til styringstidi åt Jon Sverkerson (1216–10. mars 1222), jf. at det heiter um fyremannen hans, Eirik Knutsson (d. 1216), at han «ätte» Rikiza, men at det ikkje vert sagt noko um son deira, Eirik Eiriksson (1216–1250), som vart konge etter Jon att i 1222; han var enno ikkje vorten «aktuell». At fyrrtidsformi «var» er bruka fyre oppramsingi av borni åt Valdemar og Sofia, vert forståelegt

når ein veit at Knut døydde i 1202 og Rikiza i 1220, medan Valdemar (Siger) livde fram til 1241. Truleg held det at éin av deim var avlidne, og i so fall vert avgrensingi til Jon Sverkerssons styringstid (1216–22) standande. Um ein vilde krevja at tvo av tri var avlidne, vilde ein enda upp med den trongare dateringi 1220–22; Storm (1876: 83) tenkjer seg det som ein fyresetnad, men det synest ikkje å vera naudsynt med tanke på eintalsformi av verbet, «var» for venta «varo». Tilkoma av *Fsk* kann faktisk avgrensast endå nærare: I kap. 27 av saga um Olav den heilage, der dotter hans, Ulvhild, vert nemnd, fær me ei interessant opplysning: «oc var þæirra dotter Ulfhildr er gift var Otta hærtogha i Brunsvik. þeðan var Otta keisare cominn sun Hæinrecs hærtogha» (*Fsk* FJ: 157^{11–13}). Dette er atter eit døme på at *Fsk*-forfattaren fører inn umframme ætteopplysningar, men av måten han ordlegg seg på («var»), kann me slutta at keisar Otto IV var avliden då *Fsk*-forfattaren skreiv, og keisaren døydde 19. mai 1218. Etter dette kann *Fsk* daterast til millom mai 1218 og mars 1222 (jf. Bjarni Aðalbarnarson 1937: 176).

Ólafía Einarsdóttir hev i ein artikkel frå 2002 freista å datera tilkoma av *Fagskinna* til etter 1235 og meir avgrensa til perioden 1236–39. Dette baserer ho i røyndi på eit einaste internt argument, og det er at hertug Ordulf av Sachsen, som var gift med Olav Haraldssons dotter Ulvhild, er kalla «Otta hærtogha i Brunsvik» og «Otte hærtoge af Brunsvik» dei tvo gongene han er nemnd i *Fsk* (*Fsk* FJ: 157^{11–12}, 210¹). At han er kalla *Otte* og ikkje *Ordulf*, er i samsvar med annan norrøn tradisjon, men i alle andre kjeldor er han kalla hertug i Saksland, som er historisk korrekt, t.d. i fyrelegget åt *Fsk*, *Msk* (FJ: 38^{36–37}: 47^{21–22}). Indrebø kallar brigdet frå Saksland til Brunsvik for «ei uturvande retting» (Indrebø 1917: 115), men tyder det ut med at *Fsk*-forfattaren hev visst um at etterkomarane åt Henrik Løve berre rådde yver Brunsvik, og hev slutta seg til at det same galdt forfaren Otte/Ordulf (Indrebø 1917: 115, 273–74). *Fsk*-forfattaren hev ikkje kjent til at dette var ein relativt ny situasjon etter oppløysingi av Sachsen i 1180–81, då Henrik Løve vart sitjande att med einast ervelandi sine, Braunschweig-Lüneburg. Ólafía Einarsdóttir meiner derimot at umtalen av Otte/Ordulf som hertug i Brunsvik må koma av at *Fsk* er skrivi etter at hertugdømet Braunschweig-Lüneburg vart skipa av keisar Fredrik II i 1235 (Ólafía Einarsdóttir 2002: 60–61). Det vert etter det eg kann sjå å leggja altfor mykje inn i dette brigdet frå Saksland til Brunsvik i *Fsk*. Her må ein tenkja seg at *Fsk*-forfattaren på si vanlege detaljorienterte vis hev vilja presisera *kvar* i Saksland hertugdømet åt Otte/Ordulf

låg, etter *hans* forståing av tilhøvi der, som viser seg å ha vore anakronistisk. Som kjent kunde namnet *Saxland* visa til eit større område enn berre Sachsen, og det er fullt forståelegt at *Fsk*-forfattaren hev vilja føra inn ei slik presisering. Ólafía Einarsdóttir gjev ingi andre separate argument som kann underbyggja ei umdatering av *Fsk* til so seint som andre halvdel av 1230-ári. Ho fær berrsynte problem med å tyda ut at Snorre etter alt å døma hev nytta *Fsk* i *Hkr*, som både Storm (1873: 42–48) og Indrebø (1917: 285–97) hev ført gode argument for, Indrebø med den presiseringi at det gjeld berre for dei delane av *Hkr* han skreiv sist (*op.cit.*: 296–97). Bjarni Aðalbjarnarson (1937: 235) gjeng òg ved at det «unehtelig [er] meget som taler for at Snorre har nyttet *Fsk*. som kilde til *Hkr.*», um han ikkje vil «avlegge ed på at så er tilfelle». Ólafía Einarsdóttir, som meiner at «tekstanalyse som kriterium for slægtskab og litterær afhængighed mellem kilder kan drives for vidt» (*op.cit.*: 60), synest likevel å slutta seg til at det er noko påverknad frå *Fsk* i *Hkr*, og løyser det ved å ganga ut frå at Snorre møtte *Fsk*-forfattaren medan han var i Nidaros på den andre noregsferdi si i 1237–39, og at han førde inn dei nye opplysningane i *Hkr* etter at han var komen attende til Island i 1239. Med andre ord skal slutføringi av *Hkr* vera noko av det siste Snorre fekk gjort. Det kann vera at Snorre og *Fsk*-forfattaren hev møtst, og eg vil òg leggja fram ein rekonstruksjon som fyreset det. Samstundes vert kronologien åt Ólafía Einarsdóttir både knapp og urimeleg av di ho legg slik vekt på umtalen av Otte/Ordulf som hertug i Brunsvik. Meir avgjerande er det at *Fsk*-forfattaren, millom alle etterkomarane åt Ulvhild Olavsdotter i Tyskland, valde å lyfta fram keisar Otto IV, som døydde i 1218. Um *Fsk* var skrivi so seint som Ólafía Einarsdóttir vil ha det til, måtte det vera meir relevant å nemna den samtidige keisar Fredrik II (keisar 1220–50), som òg var etterkomar av Ulvhild gjennom farfaren, keisar Fredrik I Barbarossa, som var syskenbarn av Henrik Løve (som *Fsk*-forfattaren nemner) og dotterson av Wulfhilde av Sachsen, som på si side var sonedotter av Ulvhild Olavsdotter. Opplysningi *Fsk* gjev um keisar Otto IV, avslører i røyndi at *han* var den mest aktuelle etterkomaren forfattaren visste å nemna, og det peikar på at *Fsk* var skrivi etter at Otto IV var avliden i mai 1218, men fyre Fredrik II hadde vorte keisar i november 1220.

Attende til ættetali: Det er berre *Fsk* som opplyser um at mor åt svenskekongen Karl Sverkersson var av Tjøtta-ætti (sjå ovanfor s. 110). Indrebø (1917: 269) gjer rett i å gissa på at denne ættesamanhengen må koma av munnlege fråsegner nordanfjells som *Fsk*-forfattaren kjende til.

Eg kann derimot ikkje fylgja Indrebø når han skriv at «[h]eile stykket [«Ættartala Dana kononga»] høver i grunnen lite i Fgsk.», for fyremålet er klårt nok: å gjera greida for dei etterkomarane som fanst av Godvine jarl etter 1066. Det kann difor ikkje vera soleis at *Fsk*-forfattaren «har sett det inn berre av umsyn til den nordlandske Tjøtta-ætti, for di han skal syna kor høge skyldfolk ho hadde» (*loc.cit.*). Det er tvert imot opplysningi um sambandet til Tjøtta-ætti som kjem inn som ein parentes, etter di dette gjeld morsætti åt ein som er *gift inn* i den danske kongeætti (Karl Sverkersson).

Når *Fsk*-forfattaren tek med «Ættartala Dana kononga», må det som sagt vera av di han vil gjera greida for etterkomarane av Godvine-ætti, og dette hev ein serskildd grunn: Han held Rein-ætti, som kong Inge Bårds-son (d. 1217) og broren Skule jarl høyrde til, for å vera ei grein av denne ætti, gjennom ættfaren Skule Kongsfostre, som er sagd å vera son av Toste jarl Godvinesson (um han retteleg *var* son av Toste, er ei onnor sak, jf. Storm 1873: 184). Denne tradisjonen um opphavet åt Rein-ætti i den engelske Godvine-ætti hev *Fsk*-forfattaren rett nok teke frå *Msk* (kap. 55), men *Fsk*-forfattaren gjer mykje meir ut av det, og han supplerer med eigne opplysningar som *Msk* ikkje hev. Eg set på neste sida upp den aktuelle passasjen for jamføring (viktuge avvik millom dei tvo tekstene er sette i kursiv).

Her er dei største skilnadene at *Fsk* utelèt opplysningi um Kjetil Krok, som skal ha kome frå England i lag med Skule og som Snorre di meir gjer til bror hans (*Hkr* FJ, bd. 3: 217¹⁴), men derimot veit å fortelja um kona åt Skule, Gudrun Nevsteinsdotter, som knyter Rein-ætti til kongeætti gjennom mor åt Gudrun, Ingerid Sigurdsdotter, syster åt kongane Olav Haraldsson og Harald Sigurdsson.²⁶ Attåt gjev *Fsk* ei uttyding på det tilhøvet som *Msk* òg nemner, at Skule tala på tingi og rådde for landsstyret i lag med kongen, d.e. at Olav Kyrre ikkje var ein so talefør mann og heller ikkje so djuptenkt som far hans hadde vore. Det syner elles at det ikkje er so at *Fsk*-forfattaren alltid framsteller dei norske kongane i eit best mogelegt ljøs – i dette tilfellet var det viktugare å lyfta fram Skule Kongsfostre. Endeleg gjev *Fsk* ei viktug opplysning: Skule

26. Gudrun Nevsteinsdotter er òg nemnd i den lengre versjonen av *Boglunga sǫgur* (*Bogl*, del 2, 26), men fokuset der er på *forfederne* åt Bård Guttormsson på Rein og ikkje på sjølve Rein-ætti, og opplysningane er langt knappare enn i *Fsk*. Ein kann likevel ikkje sjå burt frå at *Fsk*-forfattaren hev kunna byggja på *Boglunga sǫgur*, i alle fall um den var skrivi ikkje so lenge etter hendingane ho skildrar (jf. *Bogl*, del 1, 204–09).

Morkinskinna (FJ, 283¹⁴–284³)

Þa qvomo þeir íNoreg með Olafi konvngi Sculi s. Tosta iarls Gopina s. oc Ketill crocr norþan af Halogalandi, fecc O. konvngr honom þar quanfang gott. oc gaf honom lendz mannz rett norþr þar. oc er fra Catli comit mart stormenni. En Sculi var vitr maþr oc scaþrvngr mikill manna friþastr sionom. oc sniallr imali. hann gerþiz forstiori ihirþ konvngs oc talapi aþingom. oc reþ ollom landraþom með konvngi. hann var callaþr konvngsfostri. O. konvngr baþ at gefa Scula fylki eitt íNoregi þat er honom þøtti bezt með ollom teckiom oc landscylldom þeim sem konvngr atti. Sculi þaccaþi konvngi vel boð sitt. oc lezc þo villdo beiþaz helldr af honom aNaRa lvta. fyr þvi ef konvnga scipti verþr s. hann. þa kaN vera at rivfiz giofin. Ec vil helldr þiGia heRa nocqvorar eignir ner caþstaþ þeim er þer erot vanir at sitia oc taca iola veizlor. Konvngr iataþi honom þeso. oc sceytti honom iarþir aþstr viþ Konvnga hello. oc við Oslo. viþ Tvnsberg. oc norþr viþ Niþar os. oc voro þat naliga enar bezto eignir ihveriom staþ. oc hafa þe'r eignir haft siþan hans eþtmen.

Fagrskinna (FJ, 301¹²–302⁶)

Þa er Skuli konongs fostri sun Tosta iarls com i Noregh. þa gifti Olafir konongr er kallaðr var bonde honom Guðrunu frenkono sina dottor Nefstæins. hennar moðir var Ingirið. systir hins hælgha Olafs oc Haralz konongs oc dottir Sigburðar syr oc Asto. Sculi konongs fostri var allra manna vittrastr oc sniallaztr. hann talaðe oll konongs ærende a þingom oc a moti firir þvi at Olafir konongr var æcki talaðr maðr. oc æcki var hann sva diupvitr maðr sem faðir hans var. oc hann litti þvi i margha staðe er Skule konongs fostri reð. Olafe kononge var sva mikil virt a Skula. at hann bouð at gefa honom æitt fylke allt i Noreghi meðr ollum sculdum oc scottum oc skœyta hanum þet oc hans ærfingium. hann svaraðe a þessa lund lez æighi þyckia uliect ef hoðingia scipti gerðez i at þat munde riufaz. oc enn i annann stað sagðe hann meðr þvi at hann var iamnan meðr kononge. þa var honom bætr hænt at þiggia veizlur af kononge ner þeim koupstoðum er konongr var vanr at sitia i um vetrom. nu bað konongr hann næfna þær iarðir er hann villdi þiggia oc sva gerðe hann. Nemndi sumar i Vik austr. sumar a Hordulande sumar i Þronðheimi. sva at i hverium kaupstað er konongr var. þa atte Skuli nalega hinar bæztu iarðer oc gnoгар landskylldir til allz starfs oc kostnaðar i kaupstaðum.

fekk eignedomar av kongen ikkje berre aust i Viki – ved Konghelle, Oslo og Tønsberg – og ved Nidaros, som *Msk* nemner, men òg i Hordaland. Dette er heilt klårt noko *Fsk*-forfattaren må ha frå personleg kjennskap til etterkomarane av Skule Kongsfostre, som sat med desse eignedomane i hans samtid, og det ligg nære å tenkja på Skule jarl som kjelda for opplysningi. I *Msk* vert det då òg sagt at dei eignedomane Olav gav Skule, hev vore i ætti hans sidan. Dette heng nøgje saman med det som fylgjer i *Msk*, som gjer greida for denne ættleggen fram til kong Inge og Skule jarl. I utgåvone av *Fsk* – Finnur Jónssons frå 1902–03 og Bjarni Einarssons frå 1985 – fær me ikkje lesa um desse etterkomarane, men det kjem

berre av at det B-teksti hev å segja um dette, er skote ut til eit «tillegg». For å få fram den rette samanhengen, og samhøvet med *Msk* i dette stykket, held eg fram jamføringj millom *Msk* og *Fsk* her nedanfor. Her er det so mykje som er ulikt, so eg hev valt å strika under det litle som likjest.

Morkinskinna (FJ, 284³⁻⁷)

Sonr Scula konvngsfostra var Asolfr f. Gothorms aReini f. Barþar f. Inga konvngs oc Scula iarl. Eigi miclo eptir fatl Harallz konvngs for Sculi vestr til Englandz. [...]

Fagrskinna (FJ, 388^{10-389¹¹})

Born þeirra Skula konongs fostra oc Guðrunar varo þau Asulfr a Reini oc Ragnilldr er atte Kyrpingaormr. Dotter Kyrpingaorms var Asa moðer Biarnar boks. Born þeirra Asulfs oc Þoro Skofta dottor. varo þau Guðormr a Reini oc Sigríð er atte Hallkæll hukr ðeirra sunr var Ion faðer þeirra Hallkælls oc Ragnvallz oc Grego Guðormr a Reini fecc fyrst Ælldriðar systur Hallkælls huks. ðeirra døtr var Ragnrið oc Ingiriðar(!) oc Guðrun. Ragnriðar fecc Biarne byrðar svæinn ðeirra døtr varo þær Ælldrið oc Ingibiorg. Dotter Magnus konongs oc Elldríðar var Kristin er atte Reiðar sendimaðr. Þorer skinnfælldr hafðe atta Elldríði. ðeirra synir varo Kynaðr oc Þorgrimr klaufi. Siðan var hon gift logmannenom a Gaulande. ðeirra sunr var HaRalldr. Synir Ingibiargar varo Þorsteinn skalmöld oc þær brøðr. Ragnrið var siðar gift Friðreke kœno. þeirra dottor var Azstrið oc var mœynunna. Ingiriðar Guðormsdottor a Ræini fecc Guðormr Austmannzson austan af Iamtalande. Guðormr a Reyni fecc siðar Bergliotar. þeirra sunr var Asulfr faðer Þorbiargar er atte Eirikr gryfill. þeirra sunr var Asulfr. siðar atte Þorbiorgu Roar konongs frennde. Guðormr a Reini atte siðar Sigríði dottor Þorkælls oc Hallkatlu. Hallkatla var dottor Sveins Bryiulfssonar. broðor Særks i Sogne oc Ingiriðar systur Knuz ens rika Dana konongs. Barðr Guðorms sunr fecc fyrst Ulfilldar dottor Pals biscups. en þar nest Ceciliu dottor Sigurðar konongs. þeirra sunr var Ingi konongr.

Det er då dette eg umtalar som «Rein-ættetalet». Det vilde vera heilt uventande um *Fsk*-forfattaren, som elles syner so stor interessa for genealogi, ikkje skulde taka med noko um etterkomarane åt Skule Kongsfostre, når fyrelegget hans hadde det, og når me veit kor viktuge desse etterkomarane – kong Inge og Skule jarl – var i samtidi åt *Fsk*-forfattaren. At han snarare skulde koma til å utbrodera dei sparsame opplysningane han fann i *Msk*, til eit heilt ættetal yver Rein-ætti, slik tilfellet er i *Fsk* B, verkar mykje meir rimelegt og vilde høva med måten han tidlegare hev bygt ut ætteopplysningar han fann i fyreleggi sine. Det vilde dessutan vera endå ei stadfesting på den lokalkunnskapen han hadde um folk og ætter i Trøndelag – kann henda var han skyld Rein-folket sjølv? Soleis fær òg den nyst innførde «Ættartala Dana kononga» betre meining: Nett som forfattaren der førde ætti åt Gyda Godvinesdotter fram til samtidige danske og svenske kongar, fører han no ætti etter brorson åt Gyda, Skule Kongsfostre, fram til den norske kongen Inge Bårdsson. Det er måten som teksti no stend i utgåvone på – med ættetalet um danekongane, men utan Rein-ættetalet – som ikkje gjev meining. Båe desse ættetali er for so vidt digresjonar i saga um Olav Kyrre, men det er berrsynt at dei skal syna kor gjæve ættfeder og skyldfolk Inge og Skule Bårdssøner hadde i dei nordiske landi. Det er i den samanhengen ein òg lyt skyna opplysningi um giftarmålet millom Skule Kongsfostre og Gudrun Nevsteinsdotter: Den syner at Rein-ætti alt frå byrjingi av i Noreg på 1000-talet var nære knytt til dei norske kongane, nett som dei var det sidan gjenom Bård Guttormssons giftarmål med Cecilia, dotter åt Sigurd Munn, og Margret Skulesdotters giftarmål med Håkon Håkonsson – dei vart trulova mikjelsmessdagen 1219 (*Håkonar saga*, kap. 56), kring den tidi *Fsk* truleg vart skrivi, jf. ovanfor um dateringi. Nedættingi frå Gudrun Nevsteinsdotter og med henne frå dei gamle norske kongane hev venteleg vore eit viktugt poeng for Skule Bårdsson å lyfta fram då han gjorde krav på den norske kruna etter at broren Inge var avliden i 1217. Her kann det vera ein direkte samanheng millom *Fsk* og aktuell politikk i samtidi, og me fær ein interessant parallell til den politiske historieskrivingi i *Fsk* A (jf. Storm 1876, Jakobsen 1980). Ættetalet gjev òg ei onnor forvitneleg opplysning i denne samanhengen, som berre finst her: Tridje kona åt Guttorm Åsulvsson og mor åt Bård Guttormsson – og soleis farmor åt Skule –, Sigrid Torkjellsdotter, var dotter åt Hallkatla, dotter åt dronning Ingerid Sveinsdotter av den danske kongeætti, som hadde vore gift med Olav Kyrre. Ingerid er nemnd berre éin gong i *Hkr* (i saga um Olav

Kyrre, kap. 5), og der er det ikkje sagt noko um det andre giftet hennar med Svein Brynjulvsson. Med andre ord kunde Skule jarl skrøyta av å vera ætta frå både den norske og den danske kongeætti.

Det er heller ikkje noko kronologisk som hindrar at Rein-ættetalet kann ha vore ein del av den originale komposisjonen av *Fsk*. Dei yngste generasjonane her, t.d. Blindheim-mennene Hallkjell (d. 1184), Ragnvald (d. 1194) og Gregorius Jonssøner (d. 1228), var alle aktive i dei siste tiåri av 1100-talet og Gregorius dessutan i dei fyrste tiåri av 1200-talet. Lik-eins: Når det vert sagt at Reidar sendemann «ätte» Kristin, dotter åt Magnus Erlingsson og Eldrid Bjarnesdotter, høver det vèl med at Reidar døydd i Konstantinopel i 1214. Den truleg yngste personen som er nemnt, er Åsulv, son åt Eirik *gryfill* og Torbjørg Åsulvsdotter, sistnemnde ein brødrung av kong Inge. Åsulv er den seinare kjende Åsulv jarlsfrende frå *Hákonar saga Hákonarsonar*, som typisk nok ikkje segjer noko um *koss* skyldskapen hans til jarlen var; *Hákonar saga* inneheld minimalt med genealogiske opplysningar og er soleis den rake motsetnaden til *Fsk*. Åsulv var truleg fødd ein gong kring 1190 (nemnd 1217–40 i *Hákonar saga*).

For å summera opp: Rein-ættetalet fram til og med kong Inge hev mest truleg høyrte til den originale *Fsk*-komposisjonen, soleis at det er *Fsk B* som er mest opphavleg i dette stykket. Det tyder at ættetalet på eikor vis hev vorte utskote i den handskriftsgreini som førde fram til *Fsk A*. Ei gissing kann vera at dette hev hendt i ein versjon av *Fsk* som vart skriven stutt tid etter Skules fall i 1240, på eit tidspunkt då det kunde vera oppportunt å tona ned rolla åt Rein-ætti i norsk sogeskriving. Det hev då ført til at *Fsk A* ikkje hev nokon opplysningar um etterkomarane åt Skule Kongsfostre, noko som høver minder godt med den store vekti som er lagd på andre etterkomarar av Godvine-ætti i saga.

Ein reell interpolasjon: *Arnmæðlingatal*

I nett kor langt fram i tid ættleggene vert fylgde, er det ein påtakeleg skilnad millom danekongeættetalet og Rein-ættetalet på den eine sida og det ættetalet som fylgjer like etter i *Fsk B*, som hev yverskrifti «Her Hæfr Arnmæðlinga tal» og som tek fyre seg etterkomarane åt arnungane på Giske på Sunnmøre. Medan dei tvo fyrste ættetali er førde fram til ein gong millom 1214 og 1222, gjeng *Arnmæðlingatal* ein god del år lenger

fram. Gustav Storm skriv um dette i avhandlingi si um innskoti i *Fagrskinna*, og han konkluderer med at ættleggene «stanser alle ved Tiden 1225–30» (Storm 1876: 89). Tydelegast ser ein dette i Rein-ætti sjølv: Der Rein-ættetalet endar med kong Inge Bårdsson (d. 1217), utan å nemna nokon av syskeni hans, umtalar *Arnmæðlingatal* Bård Guttormsson som «faðr þeirra Inga konongs oc Skula hærtoga. G(uðorms) oc Sigríðar», og dessutan at «born S(kula) hann [truleg feil for *h(artogha)*] var M(argreta) drotning. er Hacon a. Ingirið. Rangrið» (*Fsk* FJ: 391³⁻⁶). Margret vart gift med Håkon Håkonsson i 1225, som då vert *terminus post quem* for *Arnmæðlingatal*. Derimot er ikkje Skules frilleson Peter, som han frå um lag 1230 godkjende som son og erving, nemnd, og det er nok det som hev gjort at Storm set 1230 som *terminus ante quem*. Men heilt trygt er ikkje dette kriteriet, for det er slett ikkje so at alle i ein syskenflokk tarv vera nemnde, t.d. er ikkje Skules syster Ingebjørg, gift med stormannen Alv Erlingsson av Tanberg, nemnd.²⁷ Like fullt vert datering 1225–30 studd av eit par andre tilhøve: Ætti etter Ulv stallare, gift med Jorunn Torbergsdotter, endar med «Sigríðar moðor Peters ærchibyskups» (*Fsk* FJ: 391¹⁹). Peter Brynjulvsson av den trøndske Standhale-ætti vart vald til erkebiskop av kong Håkon i 1224, vart innvigd i Rom i 1225 og døydde i 1226 (Mannsåker 1952: 26). Det gjev òg i dette tilfellet 1225 som *terminus post quem* for *Arnmæðlingatal*. Likeins endar Bjarkøy-ætti med «Ragnu er atte B(iarne) Marðarsunr». Bjarne er nemnd siste gong i live i 1223 (*Hákonar saga*, kap. 86) og er truleg avliden stutt tid etterpå, jf. at han er nemnd alt i *Sverre-soga* i 1198 (*ÍF* XXX: 234); i so fall er fyrirtidsformi «atte» høveleg her òg.

Det er med andre ord ein munaleg kronologisk skilnad på «Ættartala Dana kononga» og Rein-ættetalet på den eine sida og *Arnmæðlingatal* på den andre sida. Medan dei tvo fyrste stoggar ved 1216–22 (Jon Sverkerssons styringstid) og etter 1214 (Reidar sendemanns daude), er *Arnmæðlingatal* ført fram til 1225–30. Denne skilnaden er so pass stor – ein stad millom tri og fjortan år – at han ikkje kann forklárast burt. Etter alt å døma sit me her med skilnaden millom originalhandskrifti av *Fsk*, som kann daterast til 1218–22, kann henda so nógje som 1218–20 (sjå ovan-

27. Ho er derimot nemnd i *Boglunga sogur* (*Bogl*, del 2, 27). Storm (1876: 89) hevda at heller ikkje systeri Sigrid, som frå ca. 1237 var abbedissa i Reins kloster, var nemnd i *Fsk*, men det grunna seg på ei feillesing av «Sigríðar» i manuskriptet som «Sigurðar» (sjå attgjevingi åt Storm på s. 91 og kommentaren hjå Hagland 1980: 155).

for), og ei seinare utviding med *Arnmæðlingatal* tidlegast i andre halvdel av 1220-åri. Gustav Storm var inne på det same, men rekna Rein-ættetalet med til utvidingi i 1225–30, utan at han dryfter dette serskilt. Storm synest å ha gjenge ut frå at alt i *Fsk B* som ikkje samstundes fanst i *Fsk A*, måtte vera interpolasjonar og *vice versa*. Eg reknar derimot med at alt i *Fsk B* til og med Rein-ættetalet er opphavlegt i *Fsk*, av dei grunnar som er gjevne ovanfor. Storm tenkte seg at *Fsk B* vart laga for einkvan av Giske-ætti på Sunnmøre, anten Pål Flida, som er nemnd siste gong i 1223 (*Hákonar saga*, kap. 86), eller son hans, Peter, som var lendmann alt i 1221 (*Hákonar saga*, kap. 62) og døydd i 1254 (*Hákonar saga*, kap. 281), og at det var denne oppdragsgjevaren som hadde interessa av å lyfta fram ætti si, arnungeætti frå Sunnmøre (Storm 1876: 93). Det er det truleg noko i, men dette resonnementet fyreset i røyndi at det alt er noko i *Fsk* som *Arnmæðlingatal* kann koplast på. Me lyt hugsa på at desse ættetali kjem i skilet millom sogone um Harald Hardråde og Olav Kyrre, og det einaste tilknyttingspunktet dei hev der, er Skule Kongsfostre, som kom frå England med kong Olav etter slaget ved Stamford bru i 1066. Med andre ord: Ein treng Skule Kongsfostre for å kopla på Rein-ætti, og ein treng Rein-ætti for å kopla på Giske-ætti – bindelekken her er Tora Skoftesdotter av Giske, gift med Åsulv Skulesson på Rein, som vart langgodforeldri åt kong Inge og hertug Skule. Det er mest rimelegt at dette hev balla på seg i fleire umgangar. Fyrst hev Skule Kongsfostre fenge ein framskoten plass fremst i saga um Olav Kyrre i *Morkinskinna*. So hev *Fsk*-forfattaren gripe tak i dette, supplert med nye opplysningar um kona åt Skule, Gudrun Nevsteinsdotter, og utbrodert ytterlegare um etterkomarane deira, Rein-ætti. So hev einkvan som hev skrive av *Fsk* for arnungane på Giske (*Fsk B*), teke det endå eit hakk lenger og lagt til det svært umfangnande *Arnmæðlingatal*. Til skilnad frå dei tidlegare ættetali, som er integrerte delar av kongesogeteksti, er *Arnmæðlingatal* ubunde av den og utstyrt med ei yverskrift som varslar ei ny byrjing, «Her Hæfr Arnmæðlinga tal» (*Fsk FJ*: 389¹²), og det ei byrjing av det mytiske slaget: «(M)aðr het Finnviðr fundinn. hann var fundinn i arareidri. oc vafðr i silkireifum. oc vitu menn eigi ætt hans. fra hanum er comen ætt su. er callað er Arnunga ætt» (*Fsk FJ*: 389^{13–16}). Det peikar på at *Arnmæðlingatal* hev vorte utforma som ei sjølvstendig tekst og fyrst sidan vorte innlema i *Fsk* (i *Fsk B* ca. 1250). Det kann då tyda ut dei avskriftsfeilane som er påviste i *Arnmæðlingatal* (sjå Storm 1876: 89; Hagland 1980: 155–56), utan at ein dermed treng å rekna med nokor millomhandskrift laga for

arnungane på Giske ca. 1225–30, som både Storm (1876: 93) og Hagland (1980: 133) gjer. I ein annan artikkel (Myrvoll under utgjeving b) skal eg argumentera for at denne innplasseringi gjev god meining ut frå ei nærare gransking av oppbyggingi av *Fsk B*.

Tilkoma av *Fagrskinna*: ein rasjonell rekonstruksjon

Etter det som er skrive ovanfor, er det gode grunnar til å tru at *Fagrskinna* hev vorte til i Trøndelag ein gong i åri kring 1220 – meir presist 1218–22 –, og at ho hev vorte førd i pennen av ein nordmann, helst ein trønder (eller nordmøring) med serskild interessa for stormenn og ætter i det nordanfjellske Noreg og ein nokso sterk lokalpatriotisk tilhug. Han hev havt tolleg god innsyn i den norrøne skaldekunsten, og han hev kunna nytta eit nokso stort tilfang av skaldekvæde, fleire enn dei som han fann i dei eldre kongesogone han bygde på. Kven kann dette so ha vore? Og kva for miljø kann ha gjort ei slik forfattargjerning mogeleg?

Det er klårt: Slike spekulasjonar kann først ut på viddene, og andre forskarar som t.d. Alfred Jakobsen hev gjerne stogga etter å ha påvist at det mest truleg må vera ein trønder. Eg meiner like fullt at me lyt freista å gjera innhaldet i hypotesane våre *realistisk*: Det er ikkje nok på vitskapleg, systematisk vis å finna studnad for sume hypotesar og vanda andre; me bør òg freista å setja desse hypotesane um i eit mest mogeleg konkret og realistisk innhald. Med andre ord: Me må kunna rekonstruera på rasjonelt vis ein situasjonell logikk der saksinnhaldet i hypotesen kann ha spela seg ut i det røynelege livet. I dette tilfellet er me då i Trøndelag, helst i Nidaros, i åri kring 1220, i eit miljø med interessa for gamle norske kongar og genealogien åt norske, og serskilt trøndske, stormenn. Kva miljø kann det ha vore?

Svaret gjev seg i grunnen sjølv: Den norske kongen fram til 1217 var Inge Bårdsson, av den Rein-ætti som fær so fyllug og heiderleg umtale i *Fagrskinna*. Han heldt for det meste til i Nidaros og døydde der 23. april 1217. Fyre han døydde, vetteren 1216–17, nemnde han ut halvbroren Skule Bårdsson til jarl, og Skule rekna seg – med rette – som Inges næraste privatrettslege erving (som samfedre ektefødd bror). Um han samstundes òg var erving til kruna, vart komplisert av at Skule var halvbror av Inge på farsida, medan Inge hadde vorte konge i kraft av at mor hans, Cecilia Sigurdsdotter, var samfedre syster åt kong Sverre (i alle fall i namnet –

at kong Sverre var son av Sigurd Munn, er som me veit meir enn tvilsamt, sjå Daae 1905). Skule meinte like fullt at han var rette ervingen til kruna òg, og han gjorde ein fyrste freistnad på å verta teken til konge i 1217. Den freistnaden lukkast ikkje; dei tonegjevande birkebeinane vilde ha den unge Håkon Håkonsson, for skuld nedættingi hans frå kong Sverre. Skule fekk likevel full styringsrett yver ein tridjung av riket. Skule reiste so saki på nytt lag på eit stort riksmøte i Bergen i 1223, men vann ikkje fram denne gongen heller. Endeleg kom uppreisten i 1239–40, som gjorde at Skule enda sine dagar som kongssvikar. I millomtida hadde han vore Noregs fremste mann ved sida av kongen, og han var lenge den røynelege riksstyraren i dei åri Håkon Håkonsson var umyndug. I 1225 vart han òg verfar åt kongen, då Håkon vart gift med dotter hans, Margret, i ein freistnad på å skapa forsoning millom dei tvo. Det er ikkje urimelegt å tenkja seg at *Fagrskinna* vart skrivi som ein lekk i det strevet Skule hadde med å verta godkjend som kongsemne i åri millom 1217 og 1223. I ein slik samanheng fær den framskotne posisjonen åt Rein-ætti – og serskilt Skules ættfar og namne Skule Kongsfostre – i *Fagrskinna* fullgod meining. Den vekti som vert lagd på nedætting frå dei gamle norske kongane gjenom Gudrun Nevsteinsdotter, og skyldskap med både danske og svenske kongar, fær òg si naturlege forklåring i ein slik politisk kontekst.²⁸

Det sterkaste motmålet mot å rekna *Fagrskinna* for norsk og skrivi av ein nordmann, hev vore at forfattaren syner stor skynsemd i umgangen med norrøne skaldekvæde, og at berre ein islending kann tiltruast ein slik kunnskap. Alfred Jakobsen freista å veikja dette argumentet med å peika på fundane av *dróttkvætt*-strofor på Bryggen i Bergen og i runeinnskrifti frå Vinje kyrkja. Berre Ólafía Einaradóttir hev vore inne på det som betre enn noko anna kann tyda ut at ein nordmann i Nidaros, i umkrinsen åt Skule jarl, nett på denne tidi hev kunna eigna til seg ein slik spesialisert kunnskap: nærværet av den fremste kjennaren av norrøn skaldskap på 1200-talet, islendingen Snorre Sturlasson. Snorre var som

28. *Gudrun*-namnet vart statusberande i denne ætti. Rein-ættalet nemner Gudrun, dotter åt Guttorm Ásulvsson, og Ingebjørg, syster åt Skule, kalla dotter si *Gudrun*, nett på den tidi Skule kjempa um makti i Noreg. Denne Gudrun Alvsdotter vart sidan ættmor åt ei vidt forgreina ætt (Sørum-ætti), der *Gudrun*-namnet gjekk att radt til Gudrun Olavsdotter (d. etter 1472), gift med riddarane Erlend Eindridsson av Losna og Jon Svalesson (Smør), og Gudrun Håkonsdotter (nemnd 1451–84), ho òg gift med ein riddar (sjå Leistad 1997, serskilt ættetavla på s. 316–17).

kjent på ferd til Noreg i åri 1218–20, og mest heile tidi fylgde han med Skule ikring i landet, m.a. var han hjå honom bae vetrane han var her (fyrst i Tunsberg, so i Nidaros; *Hákonar saga*, kap. 55–56; *ÍF XXI*: 112–13, 120).²⁹ Snorre og Skule må snøgt ha funne tonen og var sidan allierte til siste slutt (som vart fatalt for Snorre, veit me). Etter *Sturlunga saga* dikta Snorre tvo kvæde um Skule jarl, ei dråpa og ein flokk, bae medan han var i Noreg i 1218–20, og for desse fekk han det skipet han siglde attende til Island på, og attpå «femtan storgávör» (*ÍF XXI*: 122); atttå vart han utnemnd til skutelsvein og sidan lendmann av Skule og kong Hákon (*ÍF XXI*: 120, 122). Etter han var komen heim til Island, dikta Snorre det storfelte kvædet *Háttatal*, der kvar strofa fører inn eit nytt versemål eller strofeform, og her er det Skule som vert umdikta i brorparten av strofone (sjå Myrvoll 2008: 144).

Noko av grunnen til at Snorre og Skule kom på so god fot med ein annan, må ha vore at bae var aristokratar av «den gamle skulen»: Dei la vekt på æra og ærefulle syslar – bae var vyrke um ættearven sin og hyste store tankar um seg sjølve –, og dei delte elsken til den mest upphøgde og aristokratiske av alle kunstformer i samtidi, skaldediktingi. Millom anna veit me at Skule hadde mange skaldar kring seg; i *Skáldatal* er han uppførd med heile åtte skaldar, millom deim Snorre (*Uppsala Edda*, 112). I *Hákonar saga* (kap. 194) vert det fortalt at hertug Skule spurde Snorre på skjemt um det var sant at Odin vart kalla *Gautr* med eit anna namn. Snorre stadfeste det, og hertugen fekk Snorre til å yrkja ei strofa der han sa kor mykje den eine Gaut (Jonsson, lendmannen åt kongen) liktest hin. Skaldehistorikaren Snorre fann tvillaust ein større klangbotn hjå ætteraristokraten og skaldevenen Skule enn han kunde vona på hjå oppkomlingen og «modernisten» Hákon Hákonsson, som synest å ha interessert seg meir for importerte riddarsogor enn for skaldekviæde.

Finst det då noko reint konkret som med nokon grad av vissa kann knyta Snorre Sturlasson til *Fagrskinna*? Forutan det store samanfallet i poetiske kjeldor millom *Heimskringla* og *Fagrskinna* som vart framlagt ovanfor (i tab. 1), finst det eit meir spesifikt peik um at Snorre hev vore innblanda i tilkoma av dette verket. Eg nemnde ovanfor at mest alle

29. På grunn av den seine datering i av *Fsk* som Ólafía Einarsdóttir argumenterer for (sjå ovanfor s. 111 f.), tenkjer ho seg at *Fsk*-forfattaren og Snorre hev møtst i Nidaros på den *andre* noresferdi hans, i 1237–39: «Som jeg ser det, trådte også Fagrskinns forfatter de få gader i Trondheims by ved samme tid; og klosterbibliotekerne her kan formodes at have været hyppigt besøgt af de to historikere».

kjende strofor av *Haraldskvæði* er yverleverte i *Fsk*, men dei er ikkje innførde som éin heilskap. *Fsk* hermer fyrst strofone 1–6, 15–19 og 20–23 med stutte prosastykke imillom (*Fsk* FJ, 6–12). Dei tvo fyrste bolkane – og etter samanhengen òg den tridje – er attribuerte til «Hornklofe skalld gamall vinr kononga» (*op.cit.*, 6); han er òg sidan i saga kalla «Hornklofe» fyre eit sitat av tvo og ei halv strofa or *Glymdrápa* (*op.cit.*, 18). Derimot er strofone 7–11, um sjølvle slaget i Hafrsfjord, hermd lenger ut i saga og er der tillagde «Þjóðolfr scalarld or Hvini» (*op.cit.*, 16–17). *Heimskringla*, på si sida, hermer ingi av strofone 1–5 og heller ikkje strofone 15–23, men derimot str. 6 (einstaka), 7–11 (um slaget) og 14 (um Haralds tilhøve til kvende) og tilskriv alle «Þorbjörn hornklofi» (fyre str. 6) / «Hornklofi» (fyre str. 7 og 14) (*Hkr* FJ, bd. 1: 120, 124, 127). Men *Hkr* er ikkje den einaste staden Snorre hermer strofor or *Haraldskvæði*; i *Edda* er fyrste helmingen av str. 11 (*Á baki létu blíkja*) hermd i *Gylfaginning* og tillagd «Þjóðolfr inn hvinverski» (*Gylf* Faulkes, 7), medan den helmingen som hev vorte str. 12 i utgåvone (*Valr lá þar á sandi*) er hermd i *Skáldskaparmál*, den òg tillagd «Þjóðolfr inn hvinverski» (*Skm* Faulkes, bd. 1: 8). Med andre ord samstavast *Fsk* og *Gylf* i å leggja str. 11 av *Haraldskvæði* til Tjodolv, mot attribusjonen til Hornklove i *Hkr*. Millom skrivingi av *Gylf* og *Hkr* må Snorre soleis ha endra meining um den midtre delen av *Haraldskvæði*; venteleg hev han kome fram til at desse strofone måtte høyra til det same kvædet som dei hine, og at dei òg soleis måtte vera dikta av Hornklove. Dette høver greidt med den vanlege meiningi at Snorre skreiv *Edda* fyre han skreiv *Heimskringla*. Moderne forskarar hev sagt seg samde i Snorres nyfunne einskap i *Haraldskvæði* (m.a. von See 1961 og Fidjestøl 1966). I eit seinare arbeid tenkjer Fidjestøl (1976: 17–19) seg at attribusjonen til Tjodolv truleg fanst i den munnlege tradisjonen, og at Snorre i dette høvet «retta» på tradisjonen. Men etter di det er liten tvil um at alle strofone fram til og med str. 12 utgjer eit poetisk heile, må denne munnlege tradisjonen i so fall ha botna i ei mistyding. Hornklove er same kva den sterkaste kandidaten, med di me veit at han dikta eit anna kvæde til Harald (*Glymdrápa*), medan kvinesdølen Tjodolv ikkje til vissa kann knytast til Harald (han kann godt ha vore ein lokal skald tilknytt vestfoldkongane, jf. *Ynglingatal*). Meir interessant enn å spekulera i ein eventuell munnleg tradisjon um desse Hafrsfjord-strofone, er det å studera den *skriftlege* tradisjonen, der usemja millom Snorres *Edda* og *Fsk* på den eine sida og Snorres *Hkr* på den andre helst må koma av

at *Fsk*-forfattere lærde av den *tidlege* Snorre, som trudde at desse strofene var dikta av Tjodolv.

Kven var so *Fsk*-forfattere? Eg skal halda meg frå å kasta fram eit namn, i alle fall i denne umgangen, men so pass kann me vita: I kveldseta hjå Skule i Nidaros må det ha funnest ein lokal skriftkunnig med interessa for den heimlege historia – både den norske og den meir spesifikt trøndske og nordanfjellske – som hev skyna potensialet av å ha skaldekjennaren Snorre på vitjing og som hev soge til seg all den lærdomen han hev kunna få av samværet med honom. Serskilt forviten hev han vore etter å få greida på kvæde som kunde fortelja um jarlar og stormenn nordanfjells, og Snorre hev delt raust med honom av både *Hákonarmól*, *Háleygjatal*, *Vellekla* og *Kalfsflokkr* – og mange andre kvæde. Denne skaldekunnskapen hev so vår namnlause forfattar aust av då han stutt tid etter, med tilstøring frå Skule, sette seg ned og skreiv ei fullstendig norsk kongesoga frå Halvdan Svarte til kong Sverre, venteleg etter mynster av den eldre (og trøndske) *Ágrip*, men denne gongen i fullt utbygt prosimetrum. Det er rimelegt at Snorre hev havt med seg ei eller fleire handskrifter som inneheldt skaldekvæde, som *Fsk*-forfattere hev kunna draga nytte av. Reint kronologisk er det sers trulegt at Snorre i alle fall hadde med seg eit rjukande ferskt næme av *Morkinskinna* til Noreg i 1218, som gav det prosimetrisk mynstret for *Fsk*. Kva andre bøker han hadde med seg, kann me berre gissa på. Frævast for *Fsk*-forfattere hev nok likevel den direkte og personlege kontakten med Snorre vore, eit møte som i dette tilfellet hev bore uvanleg gode frukter. Venteleg hev Snorre sjølv sét verdien av dette, og han må seinast ha sanna honom då han fekk sjå resultatet, *Nóregs konunga tal*, seinare kjend som *Fagrskinna*, og kunne bruka den som kjelda til *sitt* storverk, *Heimskringla*, i alle fall for dei seinare delane av det.³⁰

30. Då denne artikkelen var ferdugskriven, vart eg gjord merksam på artikkelen åt Sigurjón Páll Ísaksson i *Gripla* 2012. Sigurjón argumenterer for at det er Snorre som hev skriva både *Morkinskinna* og *Fagrskinna*, attåt *Heimskringla*. Problemet med denne hypotesen er at han ser heilt burt frå dei store skilnadene som finst millom alle desse tri verki, ikkje berre i språk og stil, men òg i synsvinkel og tendens. Det er dessutan viktuge innhaldsskilnader millom deim som ikkje kann tydst ut med at Snorre hev eigna til seg nye kunnskapar på vegen. Det rekk med eitt døme: Kvifor skulde Snorre rota med kvar Frei ligg i *Hkr*, um han hadde fenge det rett i *Fsk*? Likevel er det nokre samanfall i synspunkt hjå Sigurjón og meg, m.a. peikar han òg på at det er mykje yverlapp i skaldekvædi millom *Fsk* og *Hkr* (men avgrensar umtalen til Olavs-soga, s. 248), og han meiner òg at det er mest rimelegt at *Fsk* A hev sleppt nokre av ættetali, men lét det gjelda *Armmæðlingatal* med (s. 265–67); det held eg for å vera ein interpolasjon i *Fsk* B (sjå ovanfor).

Litteratur

- Ágr* 1880 = *Ágrip af Noregs konunga sögum*. Diplomatarisk Udgave for Samfundet til Udgivelse af gammel nordisk Litteratur ved Verner Dahlerup. (STUAGNL II.) København: S. L. Møllers Bogtrykkeri, 1880.
- AB* = *Aslak Bolts jordebok*. Utg. Jon Gunnar Jørgensen. Oslo: Riksarkivet, 1997.
- Andersson, Theodore M. 1985. Kings' Sagas (*Konungasögur*). I *Old Norse-Icelandic Literature. A Critical Guide*, red. Carol J. Clover og John Lindow, 197–238. (Islandica XLV.) Ithaca – London: Cornell University Press.
- Bjarni Aðalbjarnarson. 1937. *Om de norske kongers sagaer*. (Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. II. Hist.-Filos. Klasse 1936: 4.) Oslo: I kommisjon hos Jacob Dybwad.
- Bjørge, Narve. 1964. *Om kjeldene til Hákonar saga*. (Uprenta hovudfagsoppgåva, Universitetet i Bergen.)
- Bøgl* = *Soga om birkebeinar og baglar. Bøglunga søgur*. Del I–II. Utg. Hallvard Magerøy. (Norrøne tekster 5.) Oslo: Solum forlag og Kildeskriftfondet, 1988.
- DN* = *Diplomatarium Norvegicum*. I–. Christiania/Oslo, 1847–.
- Daae, Ludvig. 1905. Var Sverre Kongesøn? *Historisk Tidsskrift* (Oslo) 4. r., bd. 3, 1–28.
- Egils saga FJ* = *Egils saga Skallagrímssonar tilligemed Egils störra kvad*. Utg. Finnur Jónsson. (STUAGNL XVII.) København: S. L. Møllers Bogtrykkeri, 1886–88.
- Fidjestøl, Bjarne. 1966. *Haraldskvæði*. Hovudoppgåve til embetseksamen i nordisk, særleg norsk, litteratur våren 1966. Universitetet i Oslo.
- . 1976. Kongsskalden frå Kvinesdal og diktinga hans. I *Rikssamlingstid på Agder*, red. Hans Tryg, 7–31. Kristiansand: Studentbokhandelen.
- . 1982. *Det norrøne fyrstediktet*. Øvre Ervik: Alvheim & Eide akademisk forlag.
- Finnur Jónsson. 1920–24. *Den oldnorske og oldislandske litteraturs historie*. Bd. 1–3. 2. utg. København: Gad.
- . 1921. *Norsk-islandske kultur- og sprogforhold i 9. og 10. årh*. (Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab. Historisk-filologiske Meddelelser. III, 2.) København: Andr. Fred. Høst & Søn.

- Fsk FJ* = *Fagrskinna. Nóregs kononga tal*. Utg. Finnur Jónsson. (STU-AGNL XXX.) København: S. L. Møllers Bogtrykkeri, 1902–03.
- Fsk 1847* = *Fagrskinna. Kortfattet norsk Konge-Saga fra Slutningen af det tolfte eller Begyndelsen af det trettende Aarhundrede*. Udgivet efter Foranstaltning af det akademiske Collegium ved det kongelige norske Frederiks-Universitet af P. A. Munch og C. R. Unger. Christiania: Trykt hos P. T. Malling, 1847.
- Gylf Faulkes* = Snorri Sturluson. *Edda*. Prologue and *Gylfaginning*. Utg. Anthony Faulkes. 2. utg. [London]: Viking Society for Northern Research / University College London, 2005.
- Hagland, Jan Ragnar. 1975. Eit skriftleg førelegg for Øyvind Skaldespilars dikt i *Fagrskinna*? *Maal og Minne* 1975, 12–19. (Prenta upp att i Jakobsen og Hagland (red.) 1980, 160–167.)
- . 1980. *Fagrskinna B og Arnsmødlingatal*. I Jakobsen og Hagland (red.) 1980, 131–159.
- Hákonar saga* = *Hákonar saga Hákonarsonar* etter Sth. 8 fol., AM 325 VIII, 4° og AM 304, 4°. Utg. for Kjeldeskriftfondet ved Marina Mundt. (Norrøne tekster 2.) Oslo: I kommisjon hos Forlagssentralen, 1977.
- Haugen, Odd Einar. 2013. Tekstkritikk og tekstfilologi. I *Handbok for norrøn filologi*, red. Odd Einar Haugen, 76–126. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hkr FJ* = *Heimskringla. Nóregs konunga sögur* af Snorri Sturluson. Utg. Finnur Jónsson. Bd. 1–4. (STUAGNL XXIII.) København: S. L. Møllers Bogtrykkeri, 1893–1901.
- Hægstad, Marius. 1899. *Gamalt trøndermaal. Opplysninger um maalet i Trøndelag fyrr 1350 og ei utgreiding um vokalverket*. (Videnskabselskabets Skrifter. II. Historisk-filosofiske Klasse. 1899: 3). Kristiania: Jacob Dybwad.
- ÍF XXI* = *Sturlunga saga eða Íslendinga sagan mikla*. Bd. II. Utg. Guðrún Ása Grímsdóttir. (Íslenzk fornrit XXI). Reykjavík: Hið íslenzka fornritafélag, 2021
- ÍF XXIX* = *Ágrip af Nóregskonunga sögum. Fagrskinna – Nóregs konunga tal*. Utg. Bjarni Einarsson. (Íslenzk fornrit XXIX). Reykjavík: Hið íslenzka fornritafélag, 1985.
- ÍF XXX* = *Sverris saga*. Utg. Þorleifur Hauksson. (Íslenzk fornrit XXX). Reykjavík: Hið íslenzka fornritafélag, 2007.

- Indrebø, Gustav. 1917. *Fagrskinna*. (Avhandlingar fra Universitetets historiske seminar 4.) Kristiania: Grøndahl & Sønns Boktrykkeri.
- . 1922. Aagrip. *Edda. Nordisk tidsskrift for litteraturforskning* 17, 15–65.
- Jakob Benediktsson. 1960. Um tvenns konar framburð á ld í íslenzku. *Íslenzk tunga / Lingua Islandica* 2, 32–50.
- Jakobsen, Alfred. 1968. Om forholdet mellom Fagrskinna og Morkin-skinna. *Maal og Minne* 1968, 47–58. (Prenta upp att i Jakobsen og Hagland (red.) 1980, 47–58.)
- . 1970a. Om Fagrskinna-forfatteren. *Arkiv för nordisk filologi* 85, 88–124. (Prenta upp att i Jakobsen og Hagland (red.) 1980, 9–45.)
- . 1970b. Noen merknader om håndskriftene AM 51, fol. og AM 302, 4to. *Opuscula* 4, 159–168. (Bibliotheca arnamagnæana XXX.) (Prenta upp att i Jakobsen og Hagland (red.) 1980, 59–67.)
- . 1971. Litt om forelegget til Fagrskinnas A-resensjon. I *Mål og namn. Studiar i nordisk mål- og namnegransking. Heidersskrift til Olav T. Beito*, red. Hallvard Magerøy og Kjell Venås, 154–171. Oslo – Bergen – Tromsø: Universitetsforlaget. (Prenta upp att i Jakobsen og Hagland (red.) 1980, 87–104.)
- . 1980. Politisk historieskrivning i Norge på 1300-tallet. I Jakobsen og Hagland (red.) 1980, 113–130.
- Jakobsen, Alfred og Jan Ragnar Hagland (red.) 1980. *Fagrskinna-studier*. Trondheim: Tapir.
- Jansson, Sam. 1908. [Melding av] *Palæografisk Atlas. Oldnorsk-Islandsk Afdeling* udg. af kommissionen for det Arna-Magnæanske Legat. Gyl-dendalske Boghandel. Nordisk Forlag. København 1905. *Arkiv för nordisk filologi* 24, 201–216.
- Jón Helgason. 1934. *Norrøn litteraturhistorie*. København: Ejnar Munks-gaard.
- Jón Þorkelsson. 1856. Um Fagrskinnu og Ólafs sögu helga. *Safn til sögu Íslands og íslenzkra bókmenta að fornu og nýju* I. Kaupmannahöfn: S. L. Möller, 137–184.
- Kuhn, Hans. 1983. *Das Dróttkvætt*. Heidelberg: Carl Winter Universi-tätsverlag.
- Leistad, Geirr I. 1997. Nesøya og Nesøygodsets eiere i middeladeren og tidlig nytid. *Asker og Bærum historielags skrift* 37, 311–346.
- Liestøl, Aslak. 1962. Dróttkvætt-vers fra Bryggen i Bergen. *Maal og Minne* 1962, 98–108.

- . 1964a. En ny dróttkvættstrofe fra Bryggen i Bergen. *Maal og Minne* 1964, 93–100.
- . 1964b. *Runer frå Bryggen*. Bergen: Det midlertidige bryggemuseum.
- Mannsaker, Dagfinn. 1952. Peter Brynjulvsson av Husastad. I *Norsk biografisk leksikon* XI, 25–26.
- Msk FJ = *Morkinskinna*. Utg. Finnur Jónsson. (STUAGNL LIII.) København: J. Jørgensen & Co, 1932.
- Myrvoll, Klaus Johan. 2008. Tradisjon og konstruksjon i Snorres *Hátatal*. I *Høvdingen. Om Snorre Sturlasons liv og virke*, red. John Ole Askedal og Klaus Johan Myrvoll, 143–166. Oslo: Vidarforlaget.
- . 2014. Fråværet av vokalharmoni etter stutt /æ/ og /ø/. *Arkiv för nordisk filologi* 129, 5–19.
- . 2018. Islending gjeng seg vill i norske fjell og dalar. Dei norske stadnamni i *Gísla saga* og fylgione for teksthistoria. *Þórðargleði slegið upp fyrir Þórð Inga Guðjónsson fimmtugan 3. desember 2018*, 57–58. Reykjavík: Menningar- og minningarsjóður Mette Magnussen.
- . 2020. Det avgjerande i å skilja millom *e* og *æ*. Til upphavet åt mannsnamni *Erlingr* og *Erlendr*. *Studia anthroponymica Scandinavica* 35, 7–25.
- . 2022. *Víglundar saga*. I *Skaldic Poetry of the Scandinavian Middle Ages*, bd. 5: *Poetry in Sagas of Icelanders*, red. Margaret Clunies Ross, Kari Ellen Gade og Tarrin Wills, 1400–1449. Turnhout: Brepols.
- (under utgjeving a). Um eigarane av litterære handskrifter i Noreg i millomalderen. [Kjem i ei heidersskrift i 2024.]
- (under utgjeving b). Uppbyggjingi av *Fagrskinna* B og «sunnmørsættleggene». [Innsend til *Arkiv för nordisk filologi*.]
- Mårtensson, Lasse og Heimir Pálsson. 2009. Anmärkningsvärda suspensioner i DG 11 4to (Codex Upsaliensis av Snorra Edda) – spåren av en skriven förlaga? *Scripta Islandica. Isländska sällskapetets årsbok* 59/2008, 135–155.
- NlyR = *Norges Indskrifter med de yngre Runer*. Utg. for Kjeldeskriftfondet ved Magnus Olsen *et al.* I–. Oslo: I kommisjon hos Jacob Dybwad, 1941–.
- ÓH 1941 = *Saga Óláfs konungs hins helga. Den store saga om Olav den helige*. Utg. for Kjeldeskriftfondet av Oscar Albert Johnsen og Jón Helgason. Bd. 1–2. Oslo: I kommisjon hos Jacob Dybwad, 1941.

- Ólafía Einarsdóttir. 2002. Fagrskinna's forfattelsestidspunkt. Olaf Haraldsson – Tyskland – Hákon Hákonsson. I *Germanisches Altertum und christliches Mittelalter. Festschrift für Heinz Klingenberg zum 65. Geburtstag*, red. Bela Broganyi og Thomas Krömmelbein, 51–89. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.
- Ólafur Halldórsson. 1979. Sagnaritun Snorra Sturlusonar. I *Snorri átta alda minning*, red. Gunnar Karlsson og Helgi Þorláksson, 113–138. Reykjavík: Sögufélag.
- ONP = *Ordbog over det norrøne prosasprog*. Københavns Universitet. <https://onp.ku.dk/onp/onp.php?>
- ÓT Munch 1853 = *Saga Olafs konungs Tryggvasunar. Kong Olaf Tryggvesöns saga. Forfattet paa Latin henimod Slutten af det tolfte Aarhundrede af Odd Snorresøn, Munk i Thingeyre Kloster paa Island, og siden bearbejdet paa Norsk*. Utg. P. A. Munch. Christiania: Brøgger & Christie's Bogtrykkeri.
- Sigurður Nordal. 1953. Sagalitteraturen. I *Litteraturhistorie B. Norge og Island*, utg. Sigurður Nordal, 180–273. (Nordisk kultur VIII: B.) Stockholm: Albert Bonniers Förlag – Oslo: H. Aschehoug & Co.s Forlag – København: J. H. Schultz Forlag.
- Sigurjón Páll Ísaksson. 2012. Höfundur *Morkinskinnu* og *Fagurskinnu*. *Gripla* 23, 235–285.
- Skj = *Den norsk-islandske skjaldedigtning*. Red. Finnur Jónsson. 1–2. A. *Tekst efter håndskrifterne*. B. *Rettet tekst*. København – Kristiania: Gyldendalske Boghandel / Nordisk Forlag, 1912–15.
- Skm Faulkes = Snorri Sturluson. *Edda. Skáldskaparmál*. 1. Introduction, Text and Notes. 2. Glossary and Index of Names. Utg. Anthony Faulkes. [London]: Viking Society for Northern Research / University College London, 1998.
- SkP = *Skaldic Poetry of the Scandinavian Middle Ages*. Bd. I–. Red. Margaret Clunies Ross *et al.* Turnhout: Brepols, 2007–.
- Stefán Karlsson. 1979. Islandsk bogeksport til Norge i middelalderen. *Maal og Minne* 1979, 1–17.
- Storm, Gustav. 1873. *Snorre Sturlassöns Historieskrivning. En kritisk Undersøgelse*. Kjöbenhavn: Bianco Lunos Bogtrykkeri.
- . 1876. Om Indskuddene i «Fagrskinna». I *Forhandlinger i Videnskabs-Selskabet i Christiania Aar 1875*, 81–108. Christiania: I Commission hos Jac. Dybwad.

- . (utg.) 1893. *Otte Brudstykker af den ældste Saga om Olav den hellige*. Utg. for Det Norske Historiske Kildeskriftfond. Christiania: Grøndahl & Sønns Bogtrykkeri.
- Ulset, Tor. 1983. *Det genetiske forholdet mellom Ágrip, Historia Norwegiæ og Historia de antiquitate regum Norwagiensium. En analyse med utgangspunkt i oversettelsesteknikk samt en diskusjon omkring begrepet «latinisme» i samband med norrøne tekster*. Oslo: Novus forlag.
- Uppsala Edda* = Snorri Sturluson. *The Uppsala Edda. DG 11 4to*. Edited with introduction and notes by Heimir Pálsson. Translated by Anthony Faulkes. London: Viking Society for Northern Research – University College London, 2012.
- von See, Klaus. 1961. Studien zum Haraldskvæði. *Arkiv för nordisk filologi* 76, 96–111.
- Weibull, Lauritz. 1911. *Kritiska undersökningar i Nordens historia omkring år 1000*. Lund: C. W. K. Gleerup.

Abstract

Scholars of Old Norse literature are generally of the opinion that only Icelanders were capable of writing kings' sagas in a fully developed prosimetrum, that is, with numerous skaldic quotations within the prose. The claim is that Norwegians would have lacked the knowledge necessary to produce such elaborate prosimetra, skaldic poetry being cultivated by Icelanders and poorly understood by Norwegians. With regard to *Morkinskinna* and *Heimskringla*, the two kings' sagas containing the greatest amounts of skaldic poetry, this theory is unproblematic: These works must in any case, for reasons of geographical outlook, be considered Icelandic. When applied to *Fagrskinna*, however, the theory soon presents us with several problems. Not only were both manuscripts, labelled *Fagrskinna* A and B, written in Old Norwegian and kept in Norway until they ended up in Copenhagen in the seventeenth century; the text is also clearly written from a Norwegian point of view and with a Norwegian perspective on the events narrated. There has been a tendency to avoid this problem by claiming that even if the work may have originated in Norway, it would then have been written by an Icelander under Norwegian patronage (thus, e.g., Storm 1876, Indrebø 1917). This does not, however, explain the author's detailed knowledge about Norwegian

geography and local conditions, in particular regarding the northern parts of Norway. The author here displays far deeper knowledge than Snorri Sturluson, who visited Norway twice. The hypothesis also fails to explain the tendency towards Norwegian patriotism found in the text.

This article demonstrates that the Icelandic hypothesis does not hold up to scrutiny. Alfred Jakobsen's (1970a) arguments in favour of a Norwegian, and more precisely a Trøndelag, provenance, are evaluated, and a number of them are further strengthened. Finally, an attempt is made to reconstruct a situational logic by which it makes perfect sense that a Norwegian could have acquired the knowledge of skaldic poetry needed to compose *Fagrskinna*. Both Skúli jarl and Snorri Sturluson play central roles in this reconstruction, as literary "godfathers" for the *Fagrskinna* author in Niðaróss in the years 1218–20.

Klaus Johan Myrvoll
Universitetet i Stavanger
Institutt for kultur- og språkvitskap
Postboks 8600
NO-4036 Stavanger
klaus.j.myrvoll@uis.no